

Bidrag til Vester Vedsted Bys og Kirkes Historie.

Af Telefonbestyrer *C. Andreassen*, Vester Vedsted.

Udsigt over V. Vedsted By mod Øst, set fra Kirketaarnet.
I Forgrunden Præstegaarden.

Efter gentagne Opfordringer vil jeg her prøve paa at fortælle lidt om de Minder fra min Fødebys og navnlig fra dens Kirkes Fortid, som jeg fra min tidligste Ungdom har omfattet med megen Interesse. Min Slægts gamle Hjem ligger nemlig umiddelbart ved Kirken, til hvilken min Bedstefader, min Fader og jeg selv har været knyttet som Ringere tilsammen gennem næsten hundrede Aar.

De Oplysninger, jeg i det følgende har givet om Kirken, som den var før 1845, skyldes dels mundtlige Meddelelser fra min Fader og Bedstefader, dels Kirkens gamle Regnskabsbog og forskellige gamle Libri Datici, som Hr. Pastor Rosenstand velvilligt har overladt mig til Gennemsyn.

Af trykte Kilder har jeg især benyttet: *J. Kinch*: Ribe Bys Historie, *J. Helms*: De danske Tufstenskirker, *M.*

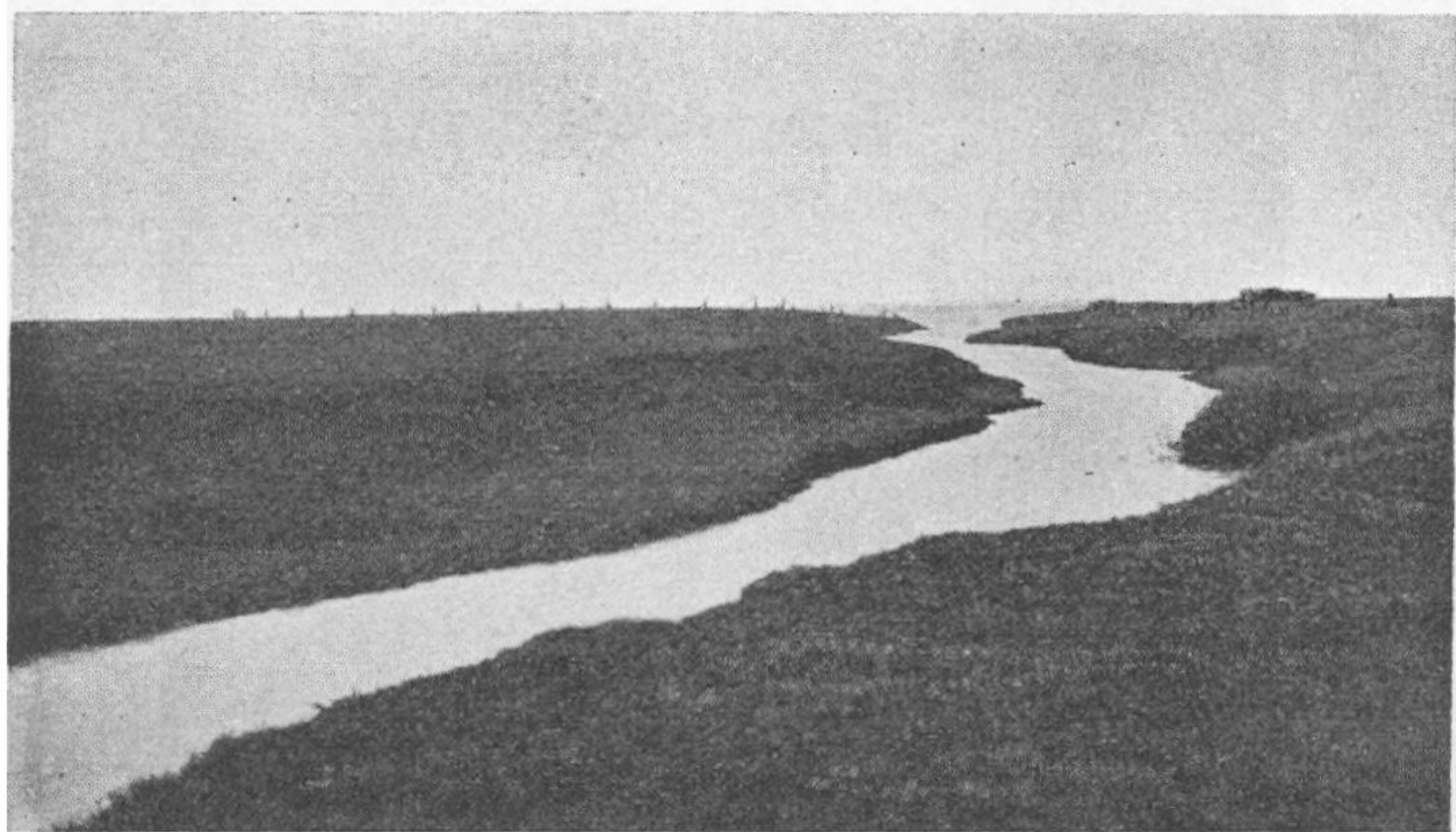
Fra V Vedsted Strand (før Havdigets Opførelse).

H. Nielsen: Stormfloden 1634 o. fl., hvortil der er henvist de paagældende Steder i Afhandlingen.

Beliggenhed og Naturforhold.

En Mil Sydvest for Ribe nær ved den nu ophævede Grænse og Vesterhavet ligger Vester Vedsted By og Okholm, som de fire vestligste Gaarde i Byen Nord for Bakken fra gammel Tid benævnes. Byen ligger paa et fremspringende Højdedrag, som baade mod Syd og Nord er omgivet af lave Agermarker og vidtstrakte Marskenge. Før Havdigets Opførelse var saavel Enge

og Agermarker som den vestlige Del af Byen meget udsat for Havets Oversvømmelser. Herom vidnede de mange store og svære Havediger, bevoksede med Marehalm og Klittag, som i ældre Tid omgav Huse og Gaarde til Værn mod den uhyggelige Nabo mod Vest. De fleste af disse „Fæstninger“ er forsvundne. En enkelt er dog endnu tilbage tæt Syd for Præstegaarden, „Annexet“, tilhørende Pastor Rosenstand, og de brede,

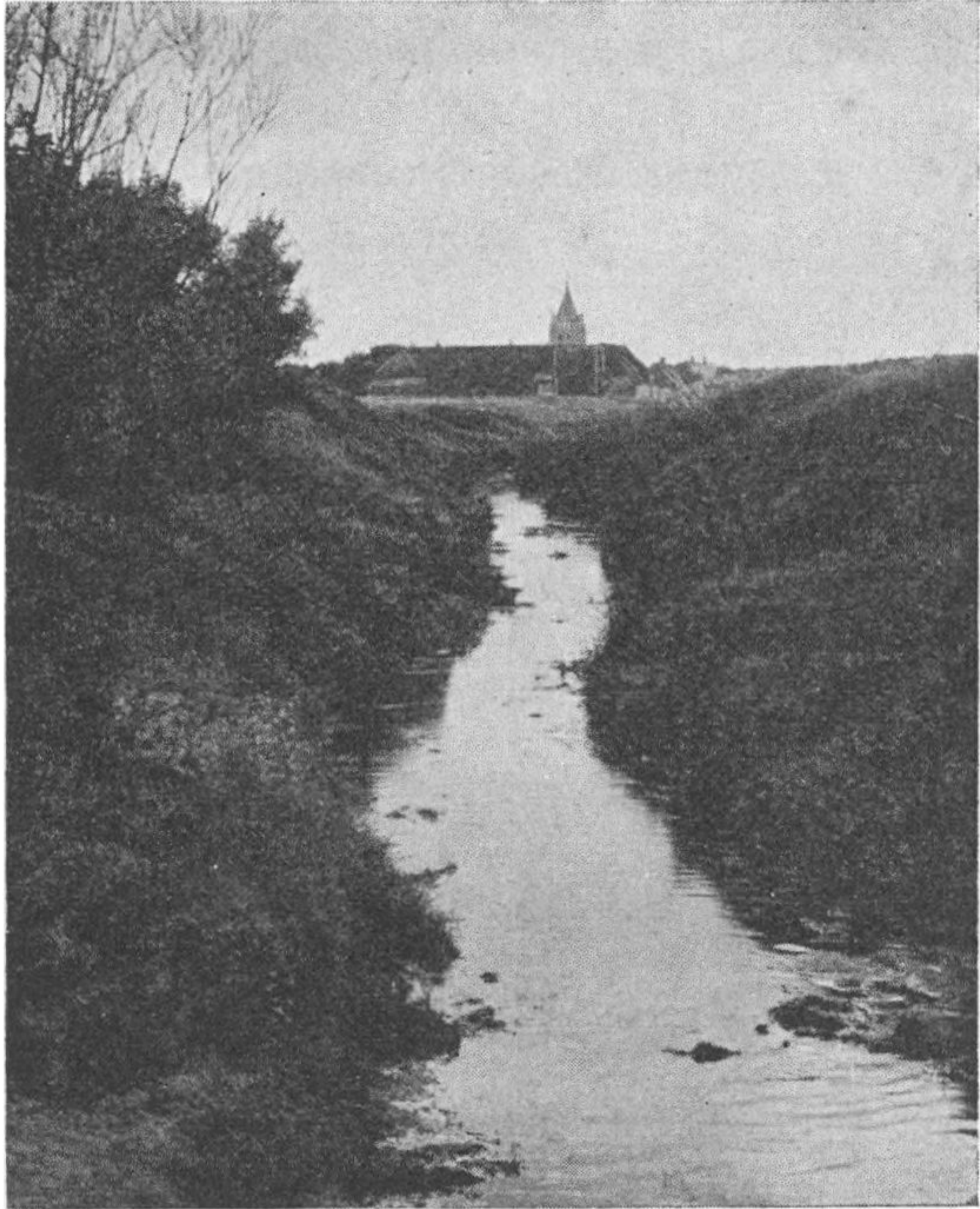

Det nordre Flyd ud mod Havet.

græsbevoksede Jordvolde, der har modstaaet mangan Tørn, burde have Lov til at bevares som Minde om den forhaabentlig nu for bestandig overvundne Fjende.

Hævet over de lave og flade Omgivelser ligger Kirken og Præstegaarden vestligst i Byen paa Bakkedraget, der med smaa Afbrydelser fortsættes ned til Havet. Naar undtages Marskengene og Klægjorderne nede ved Stranden er Jordbunden af mer eller mindre mager Beskaffenhed lige fra det golde, ufrugtbare Flyvesand til den jævnt gode Muldjord. Disse Forhold er dog gennem Tiderne undergaaet betydelig Forandring.

I Tofterne Øst for Præstegaarden findes nemlig et Par Alen nede i Jorden et Lag Mosejord, hvoraf en Del blev opgravet og anvendt til Tørv sidst i Halvfjerdserne i forrige Aarhundrede. Tillige fandtes i Mo-

Parti fra Bækken Øst for Byen.

selaget svære Træstammer og Rødder af saa store Dimensioner, at man maatte lade dem blive liggende i Jorden.

Det er dog ikke blot i V. Vedsted By, at der er Tørvejord og Træstammer i Undergrunden; det samme er ogsaa iagttaget ved Grøftegravning i Engene Syd for V. Vedsted, og Øst for Byen opgravede man for mange Aar siden en Træstamme, som fra Roden maalte

27 Alen i Længden. Et Stykke af denne Stamme ligger endnu som Gavlbjælke i et Hus (Søren J. Sørensen) østligst i Byen. Alt tyder paa, at der i en fjern Fortid i den nu saa skovfattige Egn har staaet store Løvskove. Er det mon fra disse Skove, Navnet Vedsted stammer? Nogle lærde har ment dette, andre har villet udlede Navnet fra et oldnordisk Ord, som betyder en Fiskeplads.¹

Grunden til de Forandringer i Naturforholdene, der er foregaaet gennem Tiderne, maa — foruden andre geologiske Omdannelser i Jordlagene — sandsynligvis søges i store Stormfloder og gentagne Sandflugtsperioder.

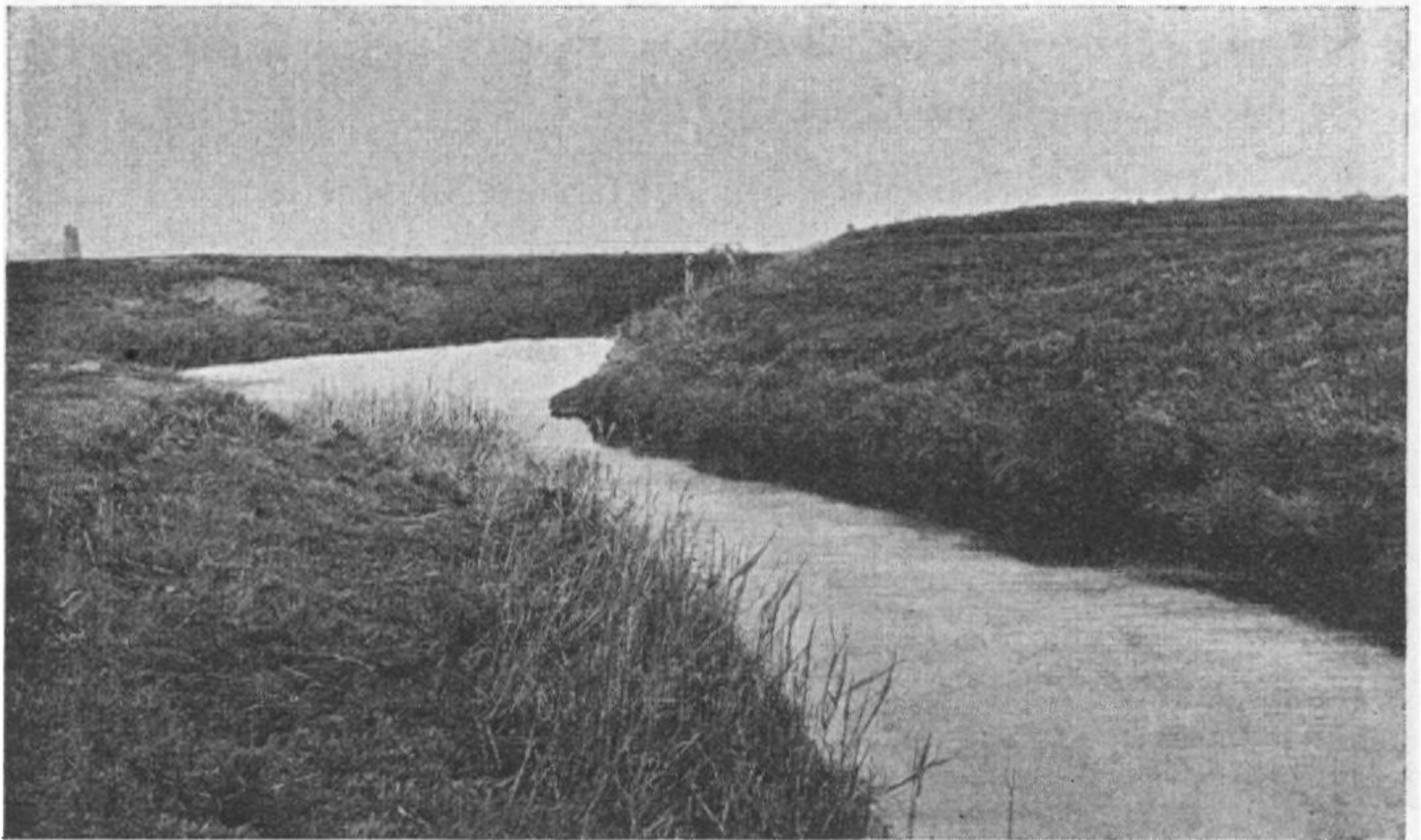
Efter gamle Sagn skal Rømø, Manø og Fanø og de udstrakte Grunde omkring Øerne i fordums Dage have være landfaste. For de to førstnævnte Øer kan dette dog næppe være rigtigt, fordi det gamle Riberdyb skar sig ind gennem Grundene mellem Øerne og dannede det Farvand, hvorigennem Ribes Skibsfart i Middelalderen foregik, og i hvilket Ribe Aa havde sit Udløb. I et af Ribes gamle Privilegier af Aar 1292² ses det, at Byens Forstrandsret har strakt sig langs det gamle Riberdyb indenfor Manø og over Grundene Nord

¹ Om hvorledes Byens Navn skulde staves, blev der i sin Tid ført en Forhandling mellem Pastor *H. J. Sørensen* i V. Vedsted og daværende Adjunkt *C. F. Koch* (senere Stiftsprovst) i Ribe. Den første holdt for, at Navnet kom af det gamle Ord *Ve* = Helligdom (jævnf. *Odins-Ve*), Koch paastod derimod — og utvivlsomt med Rette —, at i de ældste Dokumenter blev Navnet skrevet *Withestath*, hvilket skulde betyde Fiskested. Herefter maatte Navnet i vor Tid rettelig skrives *Vedsted*, hvilket da ogsaa er almindelig gennemført. Pastor Sørensen havde imidlertid faaet sin Opfattelse gennemført paa selve Pastoratets Signet, hvor Navnet den Dag i Dag skrives „*Vested*“.

² Kinch: Ribe Bys Historie I, Side 111 flg.

for Rømø lige til List (Nordkysten af Sild). Langt mere bestemt nævner Sagnet, at Manø og Fanø kun var adskilt ved en smal Rende, hvori laa nogle flade Sten som Overgangsbro fra den ene Ø til den anden, og der nævnes endogsaa 1396 som det Aar, da Adskillelsen skal være foregaaet.

Sagnet siger ogsaa, at der paa de store Grunde udenfor Ribe Aas gamle Munding ved Ydre Bjerrum i gam-

Parti fra det tidligere Grænseflyd.

Til venstre Grænsesten Nr. 1, som nu staar i Efterskolens Gaard.

mel Tid har staaet store Egeskove, som strakte sig langt Nord paa og over imod Fanø og Manø. Her siges der, at Egebjælkerne og Tømmerværket i V. Vedsted Kirke samt nogle Bjælker i en af Gaardene i Okholm og flere Steder i Omegnen skal stamme fra hine forsvundne Skove, hvorom man ogsaa i Kystbyerne længere Nord paa véd at fortælle. Og vist er det, at der ved Gravning ude paa disse Sandbanker i Havet, som endnu kaldes Skøgum, 3: Skove, er fundet baade Mosejord og Trærødder. Danckwerth¹ mener, at Skovene først

¹ Topografisk Forfatter († 1672).

gik til Grunde under den store Stormflod 1634, hvad dog næppe er sandsynligt; snarere er dette sket i en af de store Stormfloder i Middelalderen eller under den Naturkatastrofe, der adskilte Manø og Fanø, og hvorved Knudedyb dannedes.

Efter at Skovene var forsvundne, har Nordvestvinden faaet frit Spillerum, og Tid efter anden har den med ubændig Kraft jaget Flyvesandet ind over Kysten

Fra Sandflugtsbakkerne Vest for Byen.

I Baggrunden Vesterhavet og Manø. Sognepræst Rosenstand ses liggende ned.

og sandsynligvis dannet Brinkerne nede ved Havet og Bakkedraget Vest for Vester Vedsted By, som gør Indtryk af at være blevet til i en temmelig sen Tid. Under Arbejdet paa Havdiget blev flere af disse Bakker gravet igennem. Sandet var aflejret i tykkere eller tyndere Lag efter Sandflugtsperiodens længere eller kortere Varighed og Styrke og var af graa, hvid og gul Farve med udgaaet Vegetation imellem Lagene. Flere Steder fandtes under de nederste Sandlag Brudstykker af Gravurner, brændte Ben og Jærnstumper.

Imellem de nævnte Klitbakker, af hvilke de fleste kun har en ringe Højde, var der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede smaa Søer og Damme, hvoraf enkelte var saa dybe, at en Hest kunde svømme deri. Nu er de forlængst udtørrede, og kun Navnet „æ Damm“ er tilbage.

Oldtidsfund.

Talrige Fund af Urner og andre Fortidsminder vidner om, at der her har levet Mennesker fra meget gammel Tid. Dog synes der kun at være meget faa Minder fra Stenalderen og Bronzealderen i Egnen her, hvor der saa vidt vides aldrig er fundet noget nævneværdigt fra hine Perioder. Kun skal nævnes, at der indtil sidst i Firserne i forrige Aarhundrede laa en Kæmpehøj Nord for V. Vedsted, som kaldtes „Spindbank“ og hvortil der knyttedes adskillige Sagn og Overtro. Under dens Sløjfning fandtes nogle enkelte Bronzegenstande — et Brudstykke af en Kam, nogle Naale m. m.

Den overvejende Del af Fundene her stammer fra den yngre Jernalder eller fra de første Aarhundreder af vor Tidsregning. Disse Fund har især været hyppige langs det Højdedrags Sydrand, hvorpaa Byen ligger. Under Fløjdigets Opførelse Syd for V. Vedsted By paa en Agermark kaldet „Overbjerge“ stødte man paa en stor Urnebegravelse, og adskillige meget store Urner fremdroges i næsten ubeskadiget Stand. Indholdet var det sædvanlige og bestod af Aske, enkelte Jærndelev, Spydspidser, Beslag af Skjolde o. lign.

Ogsaa Øst for Byen paa Marken „Dankirke“ findes Mængder af Urneskaar, brændte Ben og Aske i Jorden. Ligeledes er der fundet enkelte romerske Sølvmonter fra de første Aarhundreder e. Kr. Paa en saadan Mønt, som for nogle Aar siden fandtes paa „Ulhøj“, en Mark

Nord for V. Vedsted, saas paa den ene Side et Ansigt i Profil — vel sagtens Kejserens Billede — og paa den anden Side en romersk Triumfvogn med to Heste for og med Vognstyrer staaende oprejst i Vognen. En anden Mønt, fundet paa „Dankirke“, skal efter Finderens Sigende stamme fra den romerske Kejser Markus Aurelius's Tid (161—180).

Langt det betydeligste og i sin Art enestaaende Guldfund fra Vikingetiden gjordes i Aaret 1859 i Nærheden af Okholm ved Anders Truelsen Andersens Gaard, Matr. Nr. 9 a. Den daværende Ejer, Klemmen Mikelsen, skulde nemlig dette Foraar ombygge sin gamle Gaard og have den flyttet noget længere bort fra Bækken, som løber tæt forbi Gaarden. En Dag, da Arbejdsmand Niels Klausen var i Færd med at føre noget Jord fra en lille Høj over paa den nye Byggeplads, stødte han sin Spade ned i en lille Stenhob, som var lagt omkring et Lerkar. I Karret, der gik itu ved Spadestikket, saas nogle blanke Genstande, som ved nærmere Undersøgelse fandtes at være Guldsmykker af forskellig Slags. De fundne Sager blev indsendt til Nationalmuseet. I et Dokument, udstedt af daværende kongelig Møntgardein P. R. Hinnerup, angives Guld-sagerne at være 2 flettede Guld-Haar- eller Halsringe, 4 Guldarmringe, 2 Stykker af en Guldring, 1 Guldspænde, 1 flettet Guldkæde med Ring. Endvidere 1 Stykke af en Sølvring, 5 kufiske Sølvmonter samt nogle Brudstykker af en Sølvkæde. Guldet fandtes at veje $43\frac{3}{4}$ Lod og Metalværdierne ansloges til 736 Rigsdaler, Sølvet vejede $2\frac{1}{16}$ Lod og vurderedes til 2 Rigsdaler. Erstatningssummen, som vistnok med Urette godtgjordes Grundejeren, var efter Datitens Prisforhold stor nok til, at denne kunde opføre sin nye Gaard her-

for. Finderen, som efter de nugældende Love om Oldtidsfund vilde have faaet hele Metalværdien udbetalt, maatte nøjes med et mindre Beløb, der af ren Velvilje godtgjordes ham af Ejeren.

Endnu skal nævnes et andet interessant Fund, som gjordes for mange Aar siden — antagelig i Trediveerne i forrige Aarhundrede — ved Tørvegravning i en af de før omtalte Tofter midt i Byen, for Tiden tilhørende Ellen Bergmann. Det var et saakaldt Egekistefund, 3: en udhulet Træstamme, hvori laa et Menneskeskelet, indhyllet i Tøj og Dyrehuder. Fundet behandledes dog saa skødesløst, at det fuldstændig gik til Grunde, inden kyndig Undersøgelse kunde finde Sted.

„Vedstedgaard Havn“ eller Anlægsplads.

Af det foran anførte fremgaar, at vore Forfædre har haft betydeligt Samkvem med Omverdenen. Og at dette er foregaaet ad Søvejen, kan der næppe være nogen Tvivl om. Meget tyder ogsaa paa, at Havet i Fortiden adskillige Steder har skaaret sig ind i det lave Forland og dannet Smaafjorde og Vige med bekvem Anlægsplads for deres Skibe. En saadan Havn eller Ankerplads, hvor Skibene har kunnet søge til for at udlosse deres Ladning, der saa førtes videre ved Pramme ad Aaen eller over Land til Ribe, har der været udfør Vester Vedsted og kaldtes Vedstedgaard Havn.

At det ikke har været saa faa Skibe, der mellem Aar og Dag benyttede denne Havn, synes at fremgaa af den saakaldte „Koldinger Afsked“, hvori der fortælles, at det til Opgørelse af forskellige Stridigheder mellem Kongen og Hertugen af Slesvig kom til et Møde i Kolding i Slutningen af 1575 og Begyndelsen af 1576 mellem 8 kongelige og 8 hertugelige Raader. I Over-

enskomsten af 24. Januar 1576 bestemtes det blandt andet, at de Forbrydelser, der blev begaaet paa Skibe, som laa i Vedstedgaard Havn, tilhørende Kongens og Hertugens Undersaatter, skulde paakendes henholdsvis i Ribe eller ved Hvidding Herred.¹

Det er meget sandsynligt, at Tufstenene i V. Vedsted Kirke og de mange store Kampesten i Kirkegaardsdiget er bleven tilført ad Søvejen og udskibet fra Vedstedgaard Havn. Egnen her er meget fattig paa Sten, og naar man véd, hvor sandede og ufremkommelige Vejene var i gamle Dage, vilde det have været overordentlig vanskeligt for vore Forfædre at faa disse store Sten, hvoraf enkelte, før de ved Digets Ombygning blev udkløvet, var tilstrækkelige til et helt Vognmandslæs, transporteret hertil langvejs fra. —

En af Præsterne i V. Vedsted, den senere Ribebiskop, Hans Laugesen, skriver saaledes i et Brev af 30. Januar 1562, at et Skib fra Husum var ankommet til V. Vedsted. 1589 førtes der paa Ribe Byting Vidnesbyrd om, at der plejede at betales „Tøndepenge“ af det Gods, der førtes „ind ad Vedsted Gaarde“. Oprindelig har der staaet: „ind ad gammel Riber Dyb“. 1595 købte Ribe By 4 Td. Hamborgøl og hentede det ved Vedsted Ovre. En Skipper fra Ballum ses ligeledes Aar 1643 at have udskibet 18 Td. Øl der, som saa førtes videre til Ribe.

Anlægspladsen har forøvrigt Tid efter anden været benyttet lige til den nyere Tid. Meddelelsen af nærværende mindes saaledes, at en Skipper fra Sønderho i Sommeren 1880 ankom fra Højer med en Ladning Tagrør til en Gaardmand i V. Vedsted, som ombyggede sin Gaard. Fartøjet lagde til ved Ebbevejen til Manø

¹ Kinch: Ribe Bys Hist. I Side 168, II Side 846.

nogle Hundrede Alen fra Land, og Tagrørene hentedes saa med Vogne paa Lavvande.

Efter at Sejladsen til Ribe nu helt er forbi, er det en stor Sjældenhed at se andre Fartøjer end smaa, aabne Baade og Motorbaade i Farvandet mellem V. Vedsted og Manø.

Langt større Betydning som Ind- og Udskibningssted havde dog den saakaldte Hvidding Nakke, en Sandbanke i Havet ca. $\frac{3}{4}$ Mil vestlig for Hvidding Kirke og kun adskilt fra Sydøstpynten af Manø ved et temmeligt smalt Dyb (gammel Riber Dyb).

Dette Sted har gennem flere Aarhundreder lige til Midten af det syttende Aarhundrede spillet en betydelig Rolle i Ribe Søfarts Historie.

Naar Folkevisen lader Dronning Dagmar stige i Land ved Manø, turde det være sandsynligt, at dette er foregaaet her. Efter Sagnet var Manø kun adskilt fra Fastlandet ved et smalt Vand, og det har i saa Fald været ud over det forsvundne Kystland, at Kong Valdemar red sin Brud i Møde.

Der berettes ogsaa, at adskillige af Samtidens Stormænd valgte Vejen over Ribe og Manø paa Rejser til Udlandet. Saaledes tager en pavelig Legat, Isarnus, i Aaret 1299 ud til Manø for at sejle til Flandern, og Ærkebiskop Jens Grand drog uden Tvivl samme Vej, da han 1296 rejste over Flandern til Rom.¹

Det var dog først i Studeudførselens Dage, at Udskibningen fra Hvidding Nakke rigtig tog Fart. Kreaturerne udførtes udelukkende til Holland og for største Delen med hollandske Skibe — store, fladbundede Tjalke, der kunde flyde ind paa meget grundet Vand; men ogsaa danske og tyske Skibe deltog i Transpor-

¹ J. Kinch: Ribe Bys Historie I, Side 34.

ten. Der udskibedes dog ogsaa en hel Del Stude fra „Rheden“ uden for Ribes Aamunding ved Ydre Bjerum, men dog langt fra saa mange som fra Nakken.

Fra Slutningen af det 17. Aarhundrede foregik Udskibningen udelukkende fra Rheden og ud gennem Knudedyb mellem Fanø og Manø.

Udførselen foregik to Gange hvert Foraar i hele Flaader af Skibe, som afsejlede paa én Gang. Den første Rejse fandt almindeligvis Sted sidst i Marts, den følgende 2—3 Uger senere, naar Skibene atter var vendt tilbage. Indladningen af Kreaturerne var ofte meget besværlig, da den foregik paa den aabne Strand. Dyrene maatte drives den lange Vej ud over Vaderne og ved Hjælp af Kraner hejses ombord i Skibene. Somme Tider kunde det ved indtrædende uheldigt Vejr og Modvind blive nødvendigt at drive Studene paa Land igen, indtil Skibene kunde afgaa. En af vore gamle Præster, den senere Biskop Peder Jensen Hegelund, nævner flere saadanne Tilfælde. Aar 1612 den 2. April har han optegnet: „Udjaget vores Borgere vel 2000 Øxne til Skibs, men paa Grund af Modbør blev de ikke indskibede og kom først til at afgaa den 14. ds., da der løb 47 Skibe af.“¹

Skibene var af forskellig Størrelse, og de kunde indtage fra 50 til 80 Stude hver. Disse var anbragt i Lastrummet under Dækket, og der blev paaset, at Dyrene blev bundet paa rette Maade, for at de ikke skulde lide Skade paa Overrejsen.

Foruden nogle Købmænd, der skulde forhandle Studene i Holland, var der ogsaa altid et Par Røgtere med om Bord paa hvert Skib til at passe Kreaturerne undervejs.

¹ Kinch: Ribe Bys Historie II, Side 824 fl.

Som ovenfor bemærket ophørte den egentlige Udførsel af Stude over Hvidding Nakke sidst i det syttende Aarhundrede. Gamle Folk her i Sognet har dog fortalt, at saa sent som i Trediveerne i forrige Aarhundrede, og maaske senere endnu, er der udskibet Kvæg derfra til England.

Endnu skal nævnes, at der i Aaret 1689 sendtes en dansk Hjælpehær paa 7000 Mand til England, og at denne udskibedes fra Hvidding Nakke i Tiden fra den 13. Oktober til den 4. November samme Aar.

Ligeledes rejste Kronprins Christian 1662 over Ribe til Udlandet — rimeligvis samme Vej.¹

Vester Vedsted Hovedgaard (Abildgaard).

Min Fader mindedes fra sin Barndom, som faldt i Trediveerne og først i Fyrreerne i forrige Aarhundrede, nogle gamle, halvtudslettede Vejspor, der begyndte Øst for V. Vedsted By og gik tværs over Marker og Enggrøfter i sydvestlig Retning ud imod Havet. Denne Vej skal efter Sagnet Herremanden, som boede paa Herregaarden Øst for Byen, have benyttet, naar han drev sine Stude ud til Skibs.

At det kan forholde sig rigtigt med Studedrift ad nævnte Vej, er meget sandsynligt. Derimod turde det være tvivlsomt, om V. Vedsted Hovedgaard eksisterede paa den Tid — det sekstende og syttende Aarhundrede —, da Studeudførselen var paa sit højeste og foregik fra Hvidding Nakke.

Gaardens Beliggenhed kan ikke med Sikkerhed angives. Det samme er for øvrigt Tilfældet med Hovedgaarden Vesterbæk i Roager Sogn, hvis Spor ligeledes fuldstændig er udslettet. Rimeligvis har det været en

¹ Jfr. Fra Ribe Amt 1917, Side 526.

almindelig stor Avlsgaard og ikke nogen befæstet Borg som f. Eks. Lustrupholm ved Ribe. I saa Fald vilde Voldstedet vel have været kendeligt den Dag i Dag.

Gaarden tilhørte sidst i det 14. Aarhundrede den adelige Slægt Frille, men kom fra 1428 til at høre under Ribe Domkapitel.

Dens senere Skæbne er ubekendt. Formodentlig er dens Jorder sammen med det meste af Kapitlets Jordegods under Frederik den Tredie trods Privilegier og Kongeløfter bleven udlagt til Ryttergods og lagt til Riberhus- eller Haderslevhus Len, hvorunder de fleste Bønder i V. Vedsted Sogn var Fæstere indtil henimod Midten af forrige Aarhundrede.

Sagn om Okholm.

Okholm hedder de fire Gaarde, der ligger Nordvest for V. Vedsted By ved Bækken og er en lille By for sig. I gamle Dage skal her have ligget en Sørøverborg. Borgherren, Okke eller Aage, drog ud paa Vikingefærd, alt imens hans Hustru, Fru Ingeborg, ene sad hjemme paa Borgen.

Der gik Aar og Dag, og forgæves ventede hun sin Husbonds Hjemkomst. Hver Aften, naar Solen var ved at gaa ned, gik hun ned til Havet, hvor hun længe stod og spejdede ud over Bølgerne efter Skibet, der skulde føre ham hjem. Men forgæves — han vendte aldrig mere tilbage.

Tilsidst døde Fru Ingeborg da af Længsel og Sorg; men Døden bragte hende dog ikke Ro. I maaneklare Nætter, naar Vestenvinden i blide Drag strøg ind imod Kysten, saas hendes Genfærd, indhyllet i hvidt Klædebon, staaende paa Brinken nede ved Stranden. Hen-

des Haar flagrede i Vinden, mens hun med Haanden skyggende over Øjnene stirrede ud over Bølgerne.

Den Vej, hun fulgte paa sin ensomme Færd, kaldes endnu „Ingeborgvej“. —

V. Vedsted Kirke.

Paa en lav Klitbakke i den vestlige Del af V. Ved-

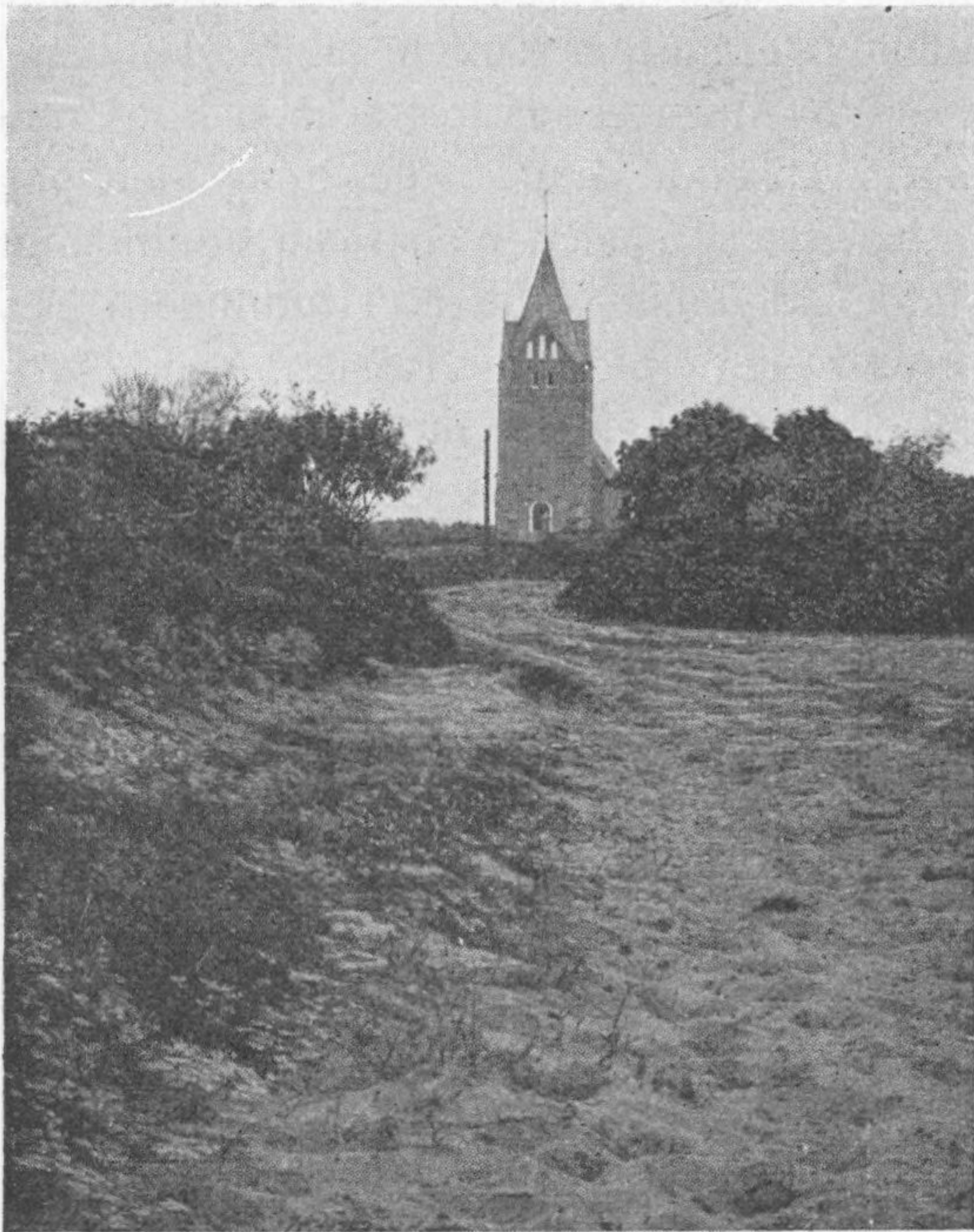

Udsigt mod Kirken fra Okholm ved Manøvejen.

sted By ligger Kirken med sit ca. 88 Fod høje, imponerende og smukke Tørninglenertaarn, hvis Særkende er Taarnmurenes Afslutning i fire spidse Gavle, mellem hvilke et pyramideformet Spir hæver sig. Smukkest tager Kirken sig ud, set fra Nordsiden, hvor den oprindelige arkitektoniske Udsmykning er bedst bevaret.

Kirken hører til de yngste af vore Tufstenskirker og tillige til dem, der gennem Tiderne er undergaaet betydelige Forandringer. Dens Tilblivelse maa vel henføres til det trettende Aarhundrede eller til den Periode,

da Teglstenen var ved at fortrænge Tuffen. At der fra først af er anvendt megen Tuf til Kirkens Opførelse, er der ingen Tvivl om; men det skarpe Klima herude ved det nære Vesterhav, hvorfra den salte Taage eller

Kirken set fra Vest.

Havgus jævnlig vælder ind over Egnen, har i Tidens Løb ødelagt de sprøde og porøse Tufsten, og man har da været nødt til at erstatte disse med de mere modstandsdygtige, røde Mursten. Saaledes er det utvivlsomt gaaet med Kirkens Sydside, som daarligst har kunnet modstaa Vejrligets Indflydelse. Tufstenene er forvitret og efterhaanden smuldret bort, det nuværende

Murværk er da lagt paa som en ny Skal i Stedet for Tufbeklædningen, og derved har hele Kirkens Sydside mistet al Udsmykning.

Paa Nordsiden er Kirkens oprindelige Præg som før bemærket bedst bevaret. Over de smukt tilhuggede Sokkelsten af Granit er Tuffen opmuret i Højde med Vinduerne; ovenpaa er saa fortsat med store, røde Mursten, lagt i saakaldt Munkeskifte, 3: to Sten paa langs og een paa tværs, saaledes som det almindeligt brugtes i Middelalderen. Korbuen (Triumfbuen) er vistnok for største Delen opført af Tufsten, som især træder synligt frem i Skillemuren mellem Skib og Kor oppe under Loftet; samme Murs Østside er derimod dels beklædt med røde Mursten, dels med Tuf.

Udsmykningen af Skibets Nordside bestaar af fire rektangulære Vægblindinger, hvoraf de to midterste har trappeformede Afslutninger over Vinduerne. Desuden løber et Tandsnitbaand langs hele Muren som en Slags Gesims hen under Taget.

De smukke, rundbuede Murlister, som almindelig ses paa romanske Tufstenskirker, mangler denne Kirke ganske. De anvendte Udsmykningsformer er i det hele karakteristisk for det trettende Aarhundredes Overgangskirker, hvortil man som Byggemateriale anvendte baade Tuf- og Teglmurværk.

Mellem de to vestligste Murblindinger findes en tilmuret Døraabning, foran hvilken Kirkens gamle Vaabenhus eller Skriftehus (Skrøves) har staaet. Her havde fra gammel Tid Kvinderne haft deres Indgang, indtil den i Aaret 1739 flyttedes om paa Sydsiden foran Mændenes Indgangsdør, og herom hedder det i Kirkens gamle Regnskabsbog for 1738:

„Som Kirke-Værgen, Andreas Ibsen, paa Sognefol-

kets Vegne beklagede den Vanskelighed baade Kirke-Koner og Følgeskab i ont Veyrligt foraarsages ved det Vaaben-Huset paa den Nørre Side er sat. Saa bevilges herved, at Samme til den Søndre Side maa forflyttes og som ved samme Leylighed, naar da denne Kirke-Dør bliver efterlukt, kand blive Plads til flere Stole i Kirken, saa maa ligeledes een Qvinde- og een Mand-Folk Stol til Præstegaarden indrettes, som dertil fremdeles skal henhøre og forblive.“

Flytningen af Vaabenhuset blev foretaget det følgende Aar, hvorom det bemærkes i Regnskabet: „Hr. Jens Høhne (Sognepræsten) bekom nogle Kampestene af de, der var i Behold fra det gamle Vaabenhus, blev taxeret af Murmændene til 2 Mark og 8 Skilling. Derimod bekommet af Præsten en halv Tylt gode Aabenraadeller (Bræder) til den ny Dobbeldør og Luge.“

Til Trods for Biskoppens Bestemmelse om, at den gamle Dør skulde „efterlukkes“, varede det dog mange Aar, før dette blev efterkommet. Da det nemlig kom til Stykket, vægrede mange af Sognets Kvinder sig ved at benytte samme Indgangsdør i Kirken som Mændene, et Bevis paa, hvor dybe Rødder gammel Sæd og Skik har i Befolkningen.

I Aaret 1750 fornyedes atter den omtalte „Dobbeldør og Luge“. Hvornaar den endelige Tilmuring fandt Sted, er ubekendt; men Dørens to Hængselstabler sidder endnu i Muren.

Ved samme Lejlighed — da Vaabenhuset flyttedes — fik Kirkeværgen, Anders Ibsen, efter hvad de gamle har fortalt, en gammel Døbefont, som havde staaet i Vaabenhuset, med hjem og brugte den siden til Svine-trug. En slig formastelig Anvendelse af en hellig Genstand vakte stor Forargelse i Befolkningen, og han blev

siden benævnet som „en meget ugudelig Mand“. Ikke desto mindre vedblev den dog i over halvandet Hundrede Aar at tjene som Svinetrug, indtil den for faa Aar siden kasseredes til dette Brug. I flere Aar laa den saa nedgravet med Bunden i Vejret foran Gaardens Hestestald; men Ejeren, Gaardejer Søren Sørensen, har nu atter bragt den tilbage til Kirken.

Stenen, som er temmelig stor, noget fladt udhulet, oval af Form og uden Udsmykning af nogen Art, har sikkert aldrig været anvendt som Døbefont. Langt snarere er det Kirkens gamle Vievandskar, som har siddet indmuret i Vaabenhuset siden den katolske Tid, og hvis Brug er gaaet de gamle ad Glemme. Lignende Vievandskar findes adskillige Steder — saaledes ved Hostrup Kirke (ved Varde) og i Jernved Kirkes Vaabenhus.

Koret er vel nok den Del af Kirken, som gennem Tiderne er undergaaet størst Forandring. Efter sagkyndiges Mening var det fra Begyndelsen kun halvt saa stort som nu, og som de i Bueform tilhuggede Sokkelsten under den østre Endemur udviser, har der været en halvrund Korafslutning eller Apsis, der saa senere er faldet bort ved den foretagne Forlængelse af Koret mod Øst.

Samtidig med denne Udvidelse er det i Korets Nordside tilbyggede Sakristi rimeligvis flyttet fra Sydsiden, hvor en Aabning mellem Sokkelstenene paa et Par Alens Bredde nærmest ind mod Skibet tilkendegiver, at her har været en Indgang. En saadan tilmuret Dør findes samme Sted paa Roager Kirke.

Sakristiet, der ligesom største Delen af Koret er opført af store, røde Munkesten i middelalderlig Stenskitte, er i Gavlen, der vender mod Nord, prydet med fem smukke gotiske Blindinger og Tandsnitbaand.

Paa Kirkens Sydside er, som før bemærket, ved senere Tidens Ugunst det oprindelige Byggemateriale tillige med al arkitektonisk Udsmykning forsvundet. Den søndre Kirkedør — Mændenes Indgang — foran hvilken Vaabenhuset byggedes, havde en meget smuk Dørkarm af Granit, som baade foran og paa Siden ind mod Døren var prydet med udhuggede Slyngninger og med et ligearmet sammensat Kors paa Midten. I det rundbuede Felt for oven skal der have været udhugget en mandlig Figur — formodentlig forestillende Kirkens Helgen, St. Andreas. Ved Istandsættelsen efter Taarnets Brand i Aaret 1845, hvorom senere skal fortælles, gik man i det hele meget hensynsløst og uforstandigt til Værks med Kirkens gamle Mindesmærker. Man nøjedes ikke blot med at nedbryde Vaabenhuset, ogsaa den smukke Dørkarm brød man ud af Muren, hvorefter det ene Sidestykke blev lagt som Dørtrin foran den nye Indgangsdør i Taarnets Vestmur, hvor det laa indtil hen i Firserne i forrige Aarhundrede, da Arkitekt Bindsbøll beordrede, at det skulde optages og opstilles i Vaabenhuset. Karmens andet Sidestykke og det halvrunde Felt blev senere bortsolgt ved en Auktion over gamle Materialier og er saaledes helt gaaet tabt. —

Foruden de nævnte Indgangsdøre findes der i Korets Nordside ved Siden af Sakristiet Spor af en tilmuret Dør. Rimeligvis har her været Indgang til Skriftestolen, som fandtes umiddelbart indenfor Døren.

Vinduerne, hvoraf der i Langhuset eller Skibet mod Syd er fire, mod Nord tre og i Korets Sydside to, vidner ogsaa i høj Grad om den ringe Forstaaelse af det smukke og harmoniske, man lagde for Dagen ved Restavreringen af Kirken efter Branden. Det vil være en smuk Fremtidsopgave at faa disse store, formløse Vin-

duer med de tarvelige Trækarme og Sprosser erstattet med rigtige Kirkevinduer.

Tømmerværket er — naar undtages Tømmeret i Taarn og Spir — af Egetræ og skal efter Sagnet være skovet ude paa Skøgum, den før omtalte forsvundne Fortidsskov mellem Fastlandet og Fanø. Om Sagnet taler sandt, kan naturligvis ikke bevises; men at Træerne i vor Egns Fortidsskove har været mere end store nok hertil, kan der næppe være Tvivl om. Til Trods for de mange Aarhundreder, der er rundet, siden Kirken byggedes, er Tømmeret endnu saa friskt, som om det nys var rejst.

Kirken er tækket med Bly, og noget har ligget i over halvandet Hundrede Aar. I gamle Dage støbte Blytækkerne Pladerne paa Stedet, og i Aaret 1750 blev der opført en Skorsten i Vaabehuset til Blystøbning. Nu købes almindeligvis valsede Blyplader færdige til Brug.

Taarnet.

I det første Par Aarhundreder var Kirken kullet og uden Taarn. Den vestlige Endemur — Taarnets nuværende Østmur — har uden Tvivl fra først af været opført af store røde Mursten, opmuret med Skælkalk,¹ et meget stærkt Bindemiddel, som i ældre Tider almindelig anvendtes paa Vestkysten. Gavlen var smykket med to brede, rundbuede Vægblindinger og øverst oppe et temmelig stort rundbuet Vindue.

Tiden for Taarnets Opførelse kan rimeligvis sættes til sidste Halvdel af det femtende Aarhundrede. V. Vedsted Kirke og Sognekald blev nemlig i Aaret 1455 af Ribebispen Henrik Stangeberg annekteret til Domkapitlet. Denne rige og mægtige gejstlige Institution

¹ Kalk, brændt af Muslingeskaller.

yndede ikke alene at gøre sin Hovedkirke, Ribe Domkirke, imponerende og smuk, men Landsbykirkerne i den nærmeste Omegn, som var under dens Værgemaal, skulde ogsaa helst i deres Ydre afspejle lidt af dens Storhed og Glans.¹

Taarnmurene er i sine oprindelige Dele bygget af store, røde Mursten lagt i Munkeskifte og har for neden en Tykkelse af henved $2\frac{1}{4}$ Alen. Et langt Stykke op fra Grunden er Murene indvendig opfyldt med Kampesten og Kalkmørtel, hvilket iøvrigt er Tilfældet med samtlige Kirkens Mure. For Taarnets Vedkommende har denne Byggemaade gennem Tiderne vist sig at være meget uheldig og har foraarsaget mange store Bekostninger. Vandet er nemlig trængt ind mellem Fuger og Revner, og om Vinteren har Frosten saa sprængt Murenes indre Dele, hvorved disse har forskudt sig og trykket den ydre Murstensskal ud af sine Sammenføjninger. For at raade Bod herpaa har man da været nødt til at afstive med Murankre, som i alt for stor Mængde ses paa Taarnets Vest- og Sydside, hvorved dette har faaet et noget brøstfældigt Udseende.

¹ Kirketaarnene paa Vestkysten omkring Ribe havde tillige den Opgave at tjene som Sømærker for Skibe, naar de fra det aabne Hav stod ind ad gamle Riber-Dyb mellem Rømø og Manø, der til begge Sider var omgivet af farlige Grunde: „Bolledsand“ paa Rømø-Siden og længere inde „Rejsby Stjert“. Paa Manø-Siden „Sønderbankerne“ og „Cores Sand“. Her gjaldt det om at have god Landkending for ikke at løbe paa Grund. Og Kirketaarnene inde paa Kysten havde hver sit Særkende. Hvidding Kirke, som ligger meget højt ret Øst for den gamle Anlægsplads „Nakken“, skal i Middelalderen have haft et Taarn med to høje Tvillingspir, V. Vedsted Kirke med Taarn mod Vest, Nørre Farup Kirke havde Taarn paa Sydsiden, Vilslev Kirke med Taarn mod Øst, og endelig ragede Ribe Domkirke med sit mægtige Taarn op over dem alle som en Konge over sine Undersaatter.

De fleste af disse Ankre stammer fra Istandsættelsen efter Branden; men nogle er dog meget ældre¹ og angiver Aarstallene 1721, 1733, 1757 og 1829 — det sidste Aarstal i Forbindelse med Forbogstaverne i de daværende Kirkeværgers Navne, Gaardmændene Niels Hansen (Bertelsen), V. Vedsted, og Jens Peder Bjerrum, Sønder Farup.

Øverst i Taarnet inden for dets 8 Glamhuller hænger den gamle middelalderlige Klokke, som fra sit høje Stade har sendt sine Malmtoner ud over By og Sogn i snart syv Hundrede Aar. Før Taarnet blev bygget, hang den vel i en Klokkestabel ved Siden af Kirken og havde da sikkert en mere kraftfuld Røst end nu. De svære Mure dæmper noget af dens Klang, der ogsaa blev meget svækket ved Branden, da den styrtede ned og slog en Revne. Ved denne Beskadigelse forsvandt dens dybe Undertone næsten helt.

Klokken er uden Indskrift; men dens ejendommelige, afrundede Form og den dybe Rille i Midterhanken er af en paa dette Omraade sagkyndig Mand betegnet som et Særkende for vore allerældste Kirkeklokker.

Paa Tilskyndelse af Menighedsraadets nuværende Formand, Amtsrevisor Klaus Okholm, foretoges der nylig en Indsamling i Menigheden med det Formaal at faa Klokken omstøbt. Nationalmuseet har dog senere fraraadet Omstøbning af den sjældne gamle Klokke, og den vil nu blive afhændet til Stiftsmuseet i Ribe og saaledes bevares for Efterslægten. En ny Klokke fra Firmaet B. Løw & Søn, København, skal erstatte den gamle, og forhaabentlig vil dens fyldigere Klang bedre

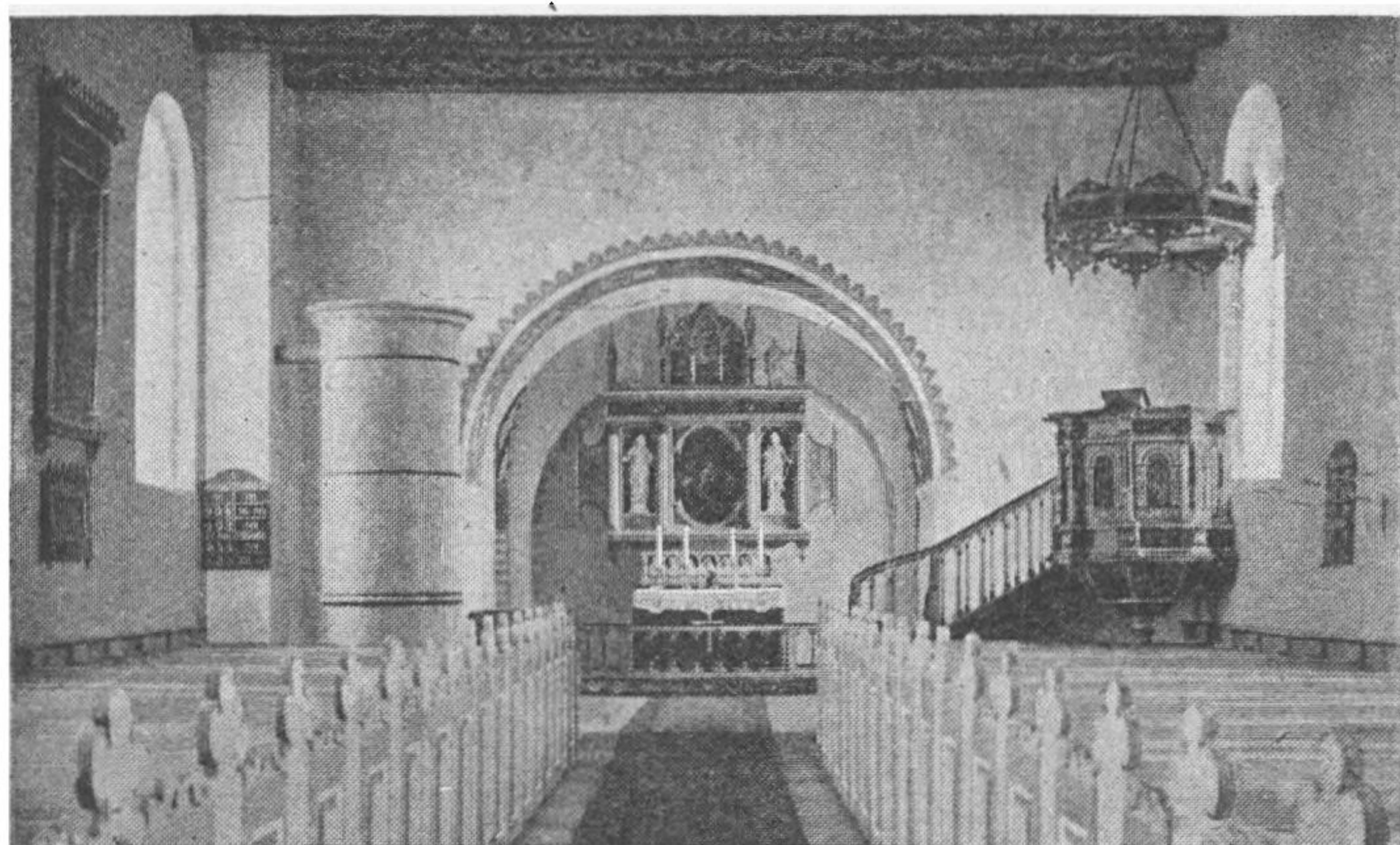
¹ Kirkens to ældste Murankre sidder dog ved Korets sydøstlige Hjørne. Paa disses Flige er nemlig angivet Aarstallet 1669.

komme til at svare til det Evangelium, som det er dens Opgave at kalde sammen om.

Indskriften paa den nye Klokke er de kendte Verslinier af Grundtvig:

„Kirkeklokke, mellem ædle Malme
mageløs er for mit Hjerte du.“

Som Kirkens *Ydre* gennem Tiderne er undergaaet adskillig Forandring og desværre langt fra altid til dens

V. Vedsted Kirke indvendig.

Fordel, saaledes er det ogsaa for en Del gaaet med dens *Indre*. Skibet med det smukke Bjælkeloft og den skønne Triumfbue mellem Skib og Kor er vel nok den bedst bevarede Del af den oprindelige Kirke.

Koret har fra først af haft Træloft ligesom Skibet og Korrunding (Apsis) mod Øst. Denne er saa, som før bemærket, ved den foretagne Forlængelse bleven nedbrudt og erstattet med den nuværende flade Østmur.

Ved en i Sommeren 1914 foretagen Udbedring af Væggens Kalkpuds, der var ødelagt af Fugt, afdæk-

kedes bag ved Alteret en tilmuret Vinduesgruppe, bestaaende af 3 spidsbuede Vinduer, hvoraf det midterste var højere end de to andre. Vinduerne sad tæt sammen i en Højde over Gulvet paa 2,5 Meter, deres Bredde med Lysaabning var 80 cm. Højden kunde ikke nøjagtig maales, fordi den øverste Del af Vinduerne naaede op under Hvælvingernes Væggbue. Tilmuringen maa altsaa være sket samtidig med Hvælvingernes Opførelse. Saavel Siderne som Buerne i disse Vinduer er Tufsten, hvoraf der findes ikke saa helt faa i Kormurens nordøstlige Hjørne. Endvidere afdækkedes i samme Hjørne en tilmuret Niche 1,25 Meter over Gulvet, 25 cm fra Hjørnepillen. Nichens Højde var 1,25 Meter, Bredde 60 cm. Ved samme Lejlighed fremkom ligeledes under det østre Korvindue den ejendommelige, lille Murfordybning, som man lod forblive aaben. Hvilken Bestemmelse disse Murnicher har haft, er indtil videre ubekendt; muligvis har det været Gemmesteder for Kirkens hellige Kar og Redskaber i Ufredstider.

I Korets nordre Mur fandtes tillige to tilmurede Vinduer med Tufstensindfatning, hvoraf det ene ses som „blindt Vindue“ i Ydermuren, det andet er skjult under Sakristiets Tagværk.

De to nuværende smukke Krydshvælvinger, som afløste Korets Træloft, er formodentlig opført samtidig med Sakristiets Hvælving henimod Reformationstiden.

Før det for Kirken saa skæbnesvangre Aar 1845 var Hovedindgangsdøren paa Østsiden af Vaabehuset, der, som alt fortalt, i Aaret 1739 flyttedes fra Kirkens Nordside om paa Sydsiden. Kirkerummet var betydeligt større end nu og strakte sig ned gennem Taarnrummet, der da ikke var adskilt fra Skibet, men var forbundet med dette ved den store spidsbuede Mur-

hvælving, som bærer Taarnets østre Mur, og som da var aaben. Paa begge Sider af Midtergangen lige fra dennes vestre Ende i Taarnet og op til Alterets Knæfald i Koret var der tæt besat med Stolestader. Ogsaa paa Orgelpulpituret, der var dobbelt saa stort som nu, var der Stolestader „at udleye til Kirkens Bedste“, som det hedder i den gamle Regnskabsbog.

Væggene var overalt i Kirken hvidkalkede, og Lyset faldt noget sparsomt ind gennem de smaa, blyindfattede Ruder. Vinduerne var navnlig i Nordsiden meget smaa og højtsiddende, omtrent af samme Form og Størrelse som det før omtalte gamle tilmurede Vindue i Hjørnet ved Sakristiet. Gulvet var lagt af røde Mursten, og i de fleste Stolestader fandtes lange Fodskamler. Loft og Bjælker var hvidmalet og dekoreret med mørktfarvede Rokokosnikler.

Det mest bemærkelsesværdige ved den gamle Kirke var dens store Rigdom paa udskaarne Træbilleder fra den katolske Tid. I Korets Nordside paa en Slags Skranke, bag hvilken Skriftestolen fandtes, stod tolv store, smukke Figurer forestillende Apostlene. Paa venstre Side af Korbuen, hvor Kakkelovnen nu staar, hang et Alterskab med Fløjlaager ud til Siderne, og hvori der fandtes et Billede af den hellige Jomfru og Jesusbarnet. Paa Laagerne var malet en versificeret Beretning om Apostlenes Liv og Martyrdød, der desværre er gaaet tabt.

De gamle fortalte om et mærkeligt „Jærtegn“, der skete ved dette Billede. En Søndag i Begyndelsen af Fyrreerne i forrige Aarhundrede, da Præsten var midt i sin Prædiken, slog pludselig den ene Fløjlaage paa Skabet i med et stort Smæld. Præsten (Feilberg) standsede i sin Tale, og Folk saa forundret op mod Bille-

det; men saa var alt igen stille. Der skumledes dog længe om, hvad denne Tildragelse vel kunde betyde, for man vidste jo, at Laagernes Hængsler var rustne og ubrugelige, da de ikke havde været tillukket i Aarhundreder. Men da saa Kirkebranden med al dens Ødelæggelse og Forstyrrelse ikke længe efter indtraf, mente man selvfølgelig her at have Løsningen paa Gaaden.

Over Korbuen i Skibet hang et næsten legemsstort Krucifiks med tilhørende Figurer paa hver Side, forestillende Maria og Johannes, smukt malet og forgyldt, samt nogle mindre Smaabilleder.

Af andre Træbilleder fra Middelalderen, som gemtes i Kirken, skal nævnes et stort Reliefbillede af St. Nicolaus, de søfarendes Skytshelgen, fremstillet med tre nøgne Børn i et Kar ved sin Side.

Legenden herom beretter, at der, medens St. Nicolaus (Klaus) var Biskop i Myra i Lilleasien, indtraf en svær Hungersnød. I Fortvivlelse dræbte en Mand en Enkes tre Smaabørn, som han saa nedsaltede i et Kar for senere at tilberede dem til et Maaltid. Moderen henvendte sig nu i sin Nød til Biskoppen, som hurtig kom til Stede og gjorde Korsets Tegn over Børnene, hvorpaa de atter blev levende.

Endnu gemmes i Sakristiet et meget gammelt St. Annabillede med Jomfru Maria paa Armen, som saa atter holder Jesusbarnet paa sin Arm. Dette Billede har været anbragt i et Alterskab, som sammen med det førnævnte Skab med Jomfru Maria og rimeligvis Billedet af St. Nicolaus har tilhørt tre gamle Altere for de paagældende Helgener, der henstod i Skibets Nordside til langt hen i det syttende Aarhundrede.

At der i Kirken fandtes et Alter for St. Nicolaus

skyldtes vel de nære Landingspladser for Søfolkene — Hvidding Nakke og Vedstedgaard Havn.

Alle disse Billeder, som stammede fra Middelalderen, og hvoraf ikke saa faa var virkelig værdifulde Træskulpturer, blev — med Undtagelse af St Anna — i 1873, efter at have henligget paa Kirkeloftet siden 1845, bortsolgte fra Kirken til en omrejsende jødisk Opkøber, for en ubetydelig Pengesum (18 Rd.). Jeg mindes endnu fra min tidlige Barndom alle de mange store Figurer ligge paa Rad nede Vest for Kirken paa Bakkeskraaningen, før Køberens Vogn kom og afhentede dem.

Salget af Billederne vakte megen Harme blandt Folk, og det saa en Tid lang ud til, at Handelen skulde gaa tilbage, hvilket daværende Stiftsprovst Claudi i Ribe virkede meget for. Kirkeværgerne havde nemlig paa egen Haand afsluttet Handelen uden Stiftsøvrighedens Billigelse. Men dette skete desværre ikke, og Billederne blev saa, efter hvad der sagdes, ført ud af Landet og solgt til private Samlere.

Orgelet.

Lige siden 1803 har der været Orgel i Kirken; men hvorledes og af hvem det er skaffet til Veje, har jeg ikke kunnet faa Oplysning om, da der i Kirkeregnskabet for det nævnte Aar intet som helst er anført herom. Adskilligt tyder dog paa, at man i Begyndelsen af forrige Aarhundrede har haft ikke saa lidt Interesse for Musik her i Sognet. Der var saaledes flere baade i S. Farup og V. Vedsted, som spillede Violin og Klarinet, ja der var endogsaa en Mand sidstnævnte Sted som spillede Klaver (Spinnet) og ejede hele to af disse paa den Tid ret sjældne Instrumenter. Nogle ansete

Gaardmandsfamilier i S. Farup: Jens Clausen, Mathias Møller¹ og Jens Peder Bjerrum vides ogsaa at have haft Sans for Sang og Musik og har uden Tvivl været medvirkende til Orgelets Anskaffelse.

Det oprindelige Orgel var ikke saa lidt større end det nuværende og har sikkert været et baade smukt og godt Instrument. Det var paa mindst en halv Snes Stemmer og havde desuden Anhangspedal og Klokkespil. Pulpituret, som var opsat i Skibets vestre Ende, var, som før bemærket, dobbelt saa stort som det nuværende, og Manualen var indbygget i Orgelets For-side (Façaden). Organisten sad altsaa med Ryggen mod Alteret og maatte derfor følge Altertjenesten ved Hjælp af et Spejl, som var anbragt over Klaviaturet. Façaden var for øvrigt meget smuk med lazurfarvet og forgyldt Snitværk baade for oven og paa begge Sider. Bælgene fandtes paa Taarnets nederste Loft, hvorfra et Rør førte gennem Muren ned til Orgelets Vindlade.

Ved Taarnets Brand blev Orgelet næsten fuldstændig ødelagt og maatte ved Kirkens Istandsættelse i Aaret 1847 helt ombygges. Og det gik med dette som med saa meget andet: Orgelet blev betydeligt forringet ved denne Ombygning og fik nu 9 Stemmer: Bourdon, Terts, Oktav 2', Kvint, Fløjte, Gedakt, Oktav 4', Viola de Gamba og Principal. Klokkespillet og Anhangspedalen bibeholdtes ligeledes.

¹ I en gammel Liber daticus findes følgende Bemærkning: „Ved Reformations-Festens Helligholdelse den 30. Oktober og 1. November i Aaret 1817 var Kirken fornemmelig ved Hr. Math. Müllers Foranstaltning meget smagfuldt udpyntet med Krands, Festons og Guirlander af Grønt, Boxbom og Gran. 14 unge hvidklædte Piger her af Sognet afsang 2de skønne Psalme-Melodier og Te Deum. Sangen fra Orgelet accompagnertes af 3 Fioliner og 1 Bas. Det Heele var meget smukt og høytideligt.“

Af de enkelte Stemmer var Viola og Fløjte meget smukke med bløde, festlige Toner; Principalen og Bourdonen var noget svagere i Klangen end de tilsvarende i det nuværende Orgel.

Efter at dette Orgel havde gjort Tjeneste i 55 Aar, blev det i 1902 underkastet en Grundforbedring ved Orgelfabrikant Andresen fra Ringkøbing. Der er nu intet andet tilbage af det gamle Orgel fra 1847 end Façaden, som forblev uforandret.

Ogsaa denne Gang blev Orgelet paa en Maade forringet, idet der nu kun er 6 Stemmer. Pedal og Klokkespil faldt ligeledes bort.

Det nye Orgel er kraftigere og fylder bedre i Kirken end det gamle; men de førende Stemmer er for mørke og dystre i Klangen og mangler noget af det gamle Orgels jublende Festlighed over sig.

Stolestaderne.

Før Reformationen var der rimeligvis kun meget faa eller maaske slet ingen Stolestader i Kirken. Menigheden overværede nemlig Messen enten staaende eller knælende paa det bare Murstensgulv. Den nye Kirkeordning medførte imidlertid en betydelig Forandring med Gudstjenesten. Prædiken og Salmesang, hvoraf der kun var lidet eller intet i den katolske Tid, fik nu en Førsteplads, og Gudstjenesten blev derved forlænget i betydelig Grad. Efterhaanden er saa det tomme Skib blevet besat med Stolestader; men dette skete ikke paa én Gang og er vistnok gaaet til paa den Maade, at enhver Husstand lod indsætte Stole til eget Brug og paa egen Bekostning.

Mangelen paa Stolestader blev dog i Tidens Løb meget følelig, hvorom følgende Antegnelser i Kirkens gamle Regnskabsbog vidner:

„Eftersom Niels Eskesen i Westervedsted Sig haffuer beklaget saavel for Lensmanden Welb. Hr. Grv. von Alefeldt paa Hattersleb-Huss som for Eerkedeggen, at hand selv saffner fornøden stolestand til sig ock sin Hustrue, som ret ock billigt kunde være, da er ham samtycht ock bevilgidt en Stoel paa qvinde-Siden at opsette huilcket hand ocksaae haffuer giordt midt i Kiercken paa forn. Side ock skal være ham tilladt ock følgachtig. Brøns, den 27. Martii 1663.“

Underskrifter: Biskop P. J. Kraglund og Herredsprovsten.

„Anno 1721 er det bevilget Peder Bieroms Hustru i Uder-Bierom, Barbara Peders Kone, og Anders Ibsens Moder i Vester Vedsted, Anna Niels-Datter, formedelst Trang paa Stolestader i bemeldte Vester Vedsted Kierke, at lade strax under Præke-Stoelen i Mandfolk-Siden opbygge paa deres egen Bekostning en indelukt Qvinde-Stoel til tre Sæder, udi hvilken Stoel Barbara Peders Kone for hende og hendes Arvinger skal beholde dend yderste og inderste Sæde, og Anna Niels-Datter dend mellemste Sæde. Saa længe de selv holder samme Stoel vedlige og søger Vester Vedsted Kirke.“ —

Underskrifter: L. Thura og Mathias Lange.

I Aaret 1778 er Stolene for største Delen bleven fornyet, hvad Endestykkerne med det smukt udskaarne „Anno 1778“ i de to midterste Kvindestole vidner om.

Om der her som saa mange andre Steder er ført Proces imellem Beboerne om Stolestader, har jeg ikke hørt noget om eller kunnet faa undersøgt; men i en gammel Antegning og Fordeling af Stolene fra nævnte Aar antydes dog, at Krigen var ved at udbryde.

De gamle fortalte, at et Par Koner bogstaveligt kom i Haarene paa hinanden om Retten til Siddepladserne

i deres Stol, lige som Præsten skulde paa Prædikestolen. Den nye Ordning synes dog at have naaet sin Hensigt at bringe Fred og Fordragelighed til Veje mellem Kirkegængerne.

„Vester Vedsted Kirkes Stoele-Stade Antegning og Fordeling, som skeede den 20. Februar 1778.“

„For at Nedlægge den i Mange Aar Truende, og nu udbrudte Klage Over Stoele-Stader Mangel udi Wester Wedsted Kierke, da nogle har mange og andre faae Eller ingen. Saa har vi under-skrevne Samtlige Sogns Beboere udi Præstens Velærværdige Hr. Christian Høhne og Sognens Kirke-Værgeres Overværelse, Godvillig og Utvungen under-Skrevet følgende Fordeeling som Uryggelig skal holdes af Os og vore Efterkommere; Hvilket vi derfor til fastere og Bestandigere Bestyrkelse herved Underdanigst bede Vores Gunstige Øvrigheder at Aprobere og Confirmere, samt tillade at dette maatte indføres udi Wester Wedsted Kirkes Regnskabs-Bog. Da vi bestandig Paalegger Os og vore Efterkommere en Evig Stiltienhed i Henseende til at Klage eller Nægte noget, som Kirken enten er eller bliver Tilkiendt.

Fordeelingen er som følger:

I. Skål enhver Otting¹ have Tre (3) og en Forbedelse² Toe (2) Stolestader i Kirken. De Øvrige faae udleyes Aarlig til Kirkens Beste.

II. Da Stoelene ej ere Eens Store, saa søger hver sit Sted eller Sæde efter hosfølgende Forteignelse.

III. Qvinde Stoelenes Nummere begynder paa den første Stoel Øverst paa Sønder Side og derefter den Øverste paa den Nørre Side, og siden ned i Kirken.

¹ Ottendedelen af en Helgaard. (Red. Anm.).

² Et Hus (Kodsted), hvis Beboer skal yde visse Arbejdsdage til Sognet, bl. a. gaa Bud mellem Sognefogderne. (Red. Anm.).

Mand-Stoelenes Nummere begynder fra Prædike-Stoelen og ned Omkring indtil Qvinde-Stoelene.“

(Den vidtløftige Fortegnelse over Stolestade-Ejerne udelades her).

Aller nederst i Kirken i Taarnrummet lige indenfor den nuværende Indgangsdør stod Rakkerstolen, hvori Byrakkeren og hans Familie havde Plads. De maatte ikke sidde i Kirkestol sammen med andre „ærlige Folk“. Rakkerbestillingen var meget foragtet og holdtes i almindeligt Omdømme for at være uren og uærlig.

Rakkerstolen gik til Grunde ved Taarnets Brand 1845.

Indersterne, 3: Ejerne af jordløse Huse var ikke tilagt Stoleplads i Kirken. De maatte leje Plads „til Kirkens Fordel“.

Prædikestolen.

Prædikestolen er en af Ribeegnens smukkeste. Den bærer ikke noget Aarstal eller Angivelse af, hvem der har lavet den; men sagkyndige sætter dens Tilblivelse til første Halvdel af det syttende Aarhundrede. Paa dens Sider imellem smukke Søjler og Buer findes fire Reliefbilleder, forestillende Bebudelsen, Hyrdernes Tilbedelse, Omskærelsen og Kristi Daab. Billederne er til Trods for deres naive og noget plumpe Udførelse af megen dekorativ Virkning.

Lydhimmelen, der hænger i Loftet over Prædikestolen, stammer fra samme Tid som denne. I en Indberetning til Biskoppen fra Aaret 1768 fortælles følgende Tildragelse: Søndagen den 27. Marts 1765, da Præsten, Hr. Jens Høhne, holdt sin Bøn før Prædiken, styrtede med et Prædikestolens Himmel ned paa Hovedet af ham med et saa stærkt Stød, at Sidestykkerne derved løsnedes fra Overdelen, saa at medens den sidste vedblev at trykke paa hans Hoved, hængte hine

sig som en Krans om hans Skuldre. „Nogle af de stærkeste af Menigheden kom da op og redede Præsten løs.“ Efter at Prædikestolen var gjort ryddelig, gik Præsten atter op paa den og holdt sin Prædiken „under den ømmeste Attention af Menigheden.“

Alteret.

Alterbordet er opført af Teglsten og ommuret i Aaret 1708. I en Fordybning i Alteret gemtes en lille Blyæske, hvori laa et Par smaa Stykker Ben indsvøbt i en Silkeklud. Disse Benstumper sagdes at være Levninger af Kirkens Skytshelgen, St. Andreas. Benene gik tabt under Kirkebranden, hvorimod Æsken henlaa paa en Hylde bag paa Alterstativet til henimod Slutningen af forrige Aarhundrede.

Alterbilledet, der forestiller den hellige Nadver, stammer ligeledes fra 1708 og skal være malet af en Landsbymaler fra Roager.

Renaissancefigurerne, forestillende Apostlene Peter og Paulus for oven, de to større Figurer i Nicheerne paa hver Side af Alterbilledet: Faderen med Verdenskuglen i sin Haand og Kristus som den gode Hyrde,¹ tilligemed de syv smaa Reliefbilleder af gammeltestamentlige Profeter og Konger for neden, har tilhørt en ældre Altertavle. Alt det øvrige af Stativet — ogsaa Billedet af Kristi Forklarelse, der er malet af afdøde Malermester Hansen i Ribe — stammer fra Istandsættelsen efter Branden.

Kristus med Sejrsfanen¹, som tidligere stod øverst

¹ Formodentlig er disse Figurer lavet af Billedskæreren Klaus Berg fra Odense. En Søn af ham, Frands Klausen Berg, var nemlig i nogle Aar Sognepræst i Ribe og ved Vester Vedsted Kirke, indtil han 1546 blev forflyttet til København og senere til Norge som Biskop.

oppe paa Alterstativets Top, faldt for mange Aar siden ned og blev beskadiget. Nu gemmes den i Sakristiet sammen med det før nævnte gamle St. Annabillede.

Om Alterbilledets Tilvejebringelse hedder det i Regnskabet for Aaret 1706:

„Velmeldte Magister Peter Terpager (daværende Præst) haver iligemaade paa ovenbemeldte Dato (11. Marts) giort Regnskap for hvis Penge hand har indsamlet til Hjælp til en ny Altar-Tavle, nemlig først hvis Sognefolken godvilligen dertil har given 8 Mark og Tavel-penge, som udi de sidste Aaringer er Collecteret udi Vester Vedsted Kirke — 17 Mark — er tilsammen 25 Mark — som velmeldte Mag. Peter Terpager beholder hos sig indtil videre.“ Erklæringen er underskrevet af Biskop Muus og Ærkedegnen Mathias Lange.

Den gamle Altertavle blev opsat paa Skibets nordre Væg, hvor den sad, indtil den blev ødelagt under Branden.

Alterets to smukke Malm-Lycestager med Løvefødder er meget gamle — vist nok fra Middelalderen. De to andre Messingstager, ved hvis Fod i sin Tid var fastgjort tre smaa Messinglam paa hver med en Fane paa Ryggen, er langt yngre og findes ikke anført paa Kirkens gamle Inventarliste fra første Halvdel af det syttende Aarhundrede.

Kalken og Disken af Sølv stammer rimeligvis ogsaa fra Middelalderen. I nævnte Inventarliste er disse anført saaledes: „Kalck ock Disch aff Søloff forgylld, (senere Tilføjelse) Coppen blevst omgiordt 1685. Kalken veyer 32 Lod.“

Skriftestolen.

I Korets Nordside fandtes indtil 1845 et af de Min-

der fra den katolske Tid, som længst blev bevaret i vor Kirke — nemlig Skriftestolen, prydet med de før nævnte Apostelfigurer. At vore Forfædre i Reformationstiden ikke har følt Trang til Billedstormeri, fremgaar af, at de gamle Helgenaltre fik Lov til at staa paa deres Plads et helt Aarhundrede efter Reformationen. Og der er vel næppe Tvivl om, at det ikke blot var som Minder, de gemtes; men at meget af den gamle Tro vedblev at ytre sig i Folkets Liv og Færd langt ned gennem Tiderne. Det tvungne Skriftemaal var vel nok for det meste afskaffet; men frivilligt har sikkert mange haft Trang til at lette Hjerte og Samvittighed for Præsten, forinden Sakramentet kunde modtages.

At Skriftestolen har været i Brug langt frem i Tiden, kan slutes af Kirkeregnskabet for 1758, hvori der er opført 5 Skilling for „en Matte til Fodskammelet i Skrifte-Stoelen“. Oven over denne paa Korets nordre Væg hang den gamle Præstetavle, som nu hænger til venstre i Vaabenhuset. Herom skriver Terpager:

„Anno 1696 Fredagen den 30. Octob. blef Taflen, hvorpaa Presternes nafne, som hafver Veret siden Reformationen, findes paa, opsat paa den Nør Side i Choret ofven ofver Skriftestolen oc til Kirken foreret.“

Da Terpagers Bomærke findes indbrændt i Tavlens nederste Hjørner, kan deraf vel slutes, at den er en Gave fra ham til den Kirke, hvis Præst han var i 51 Aar.

Den anden Tavle „af god, ren, tør Eg paa bedste Maade arbeydet og opsat i Kirken til de Herr reside-rende Præsters og deres Navnes Ihukommelse“, blev i Aaret 1769 ophængt paa Skibets nordre Væg. Nu hænger den paa højre Side af Indgangsdøren i Vaabenhuset.

Døbefonten.

Døbefonten er af Granit og er sikkert lige saa gammel som Kirken. Dens Plads er og har vel altid været i Korbuens nordre Side. Kummens Udsmykning er stiliseret Løvværk paa Siden ud imod Kirken; paa den mod Væggen vendende Side er der indhugget en Arkaderække (Søjler og Buer), og i hvert af den fir-kantede Fods Hjørner er hugget et Menneskeansigt.

Da Fontens Udhuling er meget dyb, er det sandsynligt, at den stammer fra den Tid, da man endnu brugte den oprindelige Døbemaade at neddykke hele Legemet under Vandet, hvilket først afskaffedes i det trettende Aarhundrede her i Landet, men endnu bruges i den græsk-katolske Kirke og i Baptistkirken.

Døbefadet er af drevet Messing med Bebudelsen i Bunden og rundt paa Randen springende Hjorte. Det blev købt paa en Auktion i Hvidding Præstegaard i Aaret 1758.

Begravelser i Kirken.

Den uhyggelige Skik at begrave Lig i Kirkerne var fra gammel Tid almindelig. Ogsaa her er der gennem Tiderne stedet mange til Hvile inden for Kirkens Mure baade i Skib og Kor. Gravkælder har der aldrig været her; man gravede simpelthen en Grav inde paa Gulvet, og efter at Begravelseshøjtideligheden var forbi, fyldtes Graven med den opkastede Jord, hvorefter Gulvfliserne atter lagdes til Rette.

I Midtergangen lige neden for Koret laa indtil 1845 to Gravsten Side om Side. Under disse hvilede Kirkens mangeaarige Værge, Anders Ibsen og hans Hustru, som vist nok døde omkring 1750. Stenene blev taget op under Istandsættelsen 1847 og findes nu i Vaabenhuset, hvor den ene ligger inden for Yderdøren, den

anden er opstillet ved Siden af Døren. Indskrifterne er nu ulæselige efter de mange Aars Slid. Da Kirkegulvet for nogle Aar siden blev omlagt, kunde Gravene tydelig ses, og Kisterne var endnu saa stærke, at de ikke gav sig det mindste, da man stampede Jorden sammen med en Brolæggerjomfru.

En lille Gravsten over to af samme Kirkeværges Børn fandt jeg for nogle Aar siden paa Kirkegaarden, den gemmes ligeledes i Vaabehuset. Stenen har følgende Indskrift:

„Her huiler tuende af Anders Ibsens Børn 1712 den 22 Mars bløf Dater fød med Naun Anna er stracen derefter død og Sønnen bløf fød 1721 som ikke saa Dagens Lys.“

Det var ikke blot Sognets Folk, der yndede at blive stedt til Hvile i Kirken; ogsaa udensogns Folk kunde imod god Betaling faa Lov at blive begravet her. I Kirkeregnskabet for 1753 ses, at en „salig Madame Ramswig af Ribe“ er begravet i Kirken — rimeligvis midt paa Gulvet i Skibet, hvor der foruden de før omtalte Begravelser var mindst een Kiste mere nedsat. I Regnskabet for 1764 findes en Indtægtspost paa 24 Mark for en Kone fra Sønder Farup, Karen Toekes (Tøgers) Begravelse i Kirken.

For et Par Aar siden (1920) opdagede Rengøringskone, at nogle Gulvfliser var sunket, hvorved der var fremkommet en stor Fordybning ind under Gulvet. Ved nærmere Undersøgelse viste dette sig at hidrøre fra en Ligkiste, der var sunket sammen. Kisten indeholdt Skeletrester af en Kvinde, hvoraf navnligt Kraniet med smukt, rødgult Haar var særdeles velbevaret.

Foruden de nævnte Gravsten hang der en hél Del Epitafier eller Mindetavler paa Væggene. Nogle af

disse var meget kunstfærdigt udførte i Renaissancestil med skønne Indfatninger; men desværre havde de ledende i Sognet efter Kirkebranden ingen Sans for at bevare Kirkens gamle Mindesmærker. Alle disse Epitafier blev sammen med meget andet solgt ved Auktion efter Kirkens Istandsættelse, og de købtes af Snedker Knudsen fra Ribe, som forstod sig paa deres Kunstværdi. Nogle Aar senere førte han dem med sig til London, hvor han bosatte sig.

Af Kalkmalerier findes ingen synlige i Kirken. Paa Korbuen er der dog ved en Undersøgelse for en Aarrække siden fundet nogle Levninger af saadanne; men disse var i en saa beskadiget Stand, at en Restavrering ikke mentes at ville give et ønskeligt Resultat.¹ Ogsaa paa Hvælvingernes Ribber er der for faa Aar siden fundet Spor af gamle Dekorationer i Kalkfarver.

Kirketaarnets Brand i Aaret 1845.

Den Begivenhed, hvorom det følgende handler, maa siges at betegne et nyt Afsnit i V. Vedsted Kirkes Historie.

Det var den 29de September 1845 i Mørkningen, at Biskop Tage Müller ankom hertil fra Hvidding for at afholde Visitats i Vester Vedsted Sogn. Den næste Dag visiterede han Sognets Skoler, og det var saa hans Agt at holde Visitats i Kirken den følgende Dag, som var en Søndag.

Ud paa Aftenen trak der imidlertid et stærkt Tordenvejr op over Byen, og ved Midnat slog Lynet ned og

¹ I Kirkens Liber Daticus fra 1845 har Pastor H. J. Sørensen bemærket følgende: „Paa Korbuen ind til Kirken skal der være et Kalkmaleri, som forestiller Jakobs Drøm, men dette er overkalket. Det skal have været synligt efter Branden 1845.“

antændte Kirkens Spir. Folk strømmede hurtigt til Brandstedet, og inden Ilden rigtig fik fat, naaede man at faa den lave Døraabning mellem Taarnet og Kirke-loftet tilstoppet med Græstørv; var dette ikke sket, vilde hele Kirken utvivlsomt være gaaet til Grunde. Ilden greb mere og mere om sig, og da Spirets Tømmerværk var fortæret, styrtede Kirkeklokken ned gennem Taarnets Lofter til Gulvet og fik derved en Revne i Siden. Først da Ilden fra Taarnets Gulv havde begyndt at angribe det indre af Kirken, kunde den fra Ribe hentede Sprøjte anvendes med god Virkning, og op ad Formiddagen den 1ste Oktober var Branden fuldstændig slukket.

Men hvilken Ødelæggelse og Forstyrrelse blev man dog Vidne til! Sognemændene havde nedrevet Orgelet, Stolestaderne, Prædikestolen, Alterets Prydelser og alle de gamle Træbilleder fra Middelalderen — alt sammen laa det ude paa Kirkegaarden i mer eller mindre beskadiget Tilstand. En Mand stak en Brandhage ind gennem Vinduet og rev det store Krucifiks ned fra sin ophøjede Plads over Korbuen, idet han bandede og svor paa, at „Vorherre da ikke skulde hænge og brænde op paa sit Kors.“

Da Vinden var vestlig, var Præstegaarden, der ligger lige Øst for Kirken, stærkt truet, hvorfor man ogsaa der havde udflyttet alt Indboet — Kakkellovne, Vinduer og Døre. Biskoppen maatte derfor søge Ophold i Gaarden lige Syd for Præstegaarden og tilbringe Resten af Natten siddende i en Lænestol for Dagen efter at rejse hjem til Ribe uden at faa afholdt Visitats.

Den 19de Oktober var Kirken atter saa vidt rensset og istandgjort, at der paa ny kunde afholdes Guds-tjeneste.

Biskoppen skriver følgende om Begivenheden:

„Næste Dag, den første Oktober, havde jeg bestemt at visitere i Kirken anden Gang; men Gud vilde det anderledes. Inden Midnatstimen slog, havde Herrens Lyn antændt Kirketaarnets Spir, og inden faa Timer stode kun Taarnets nøgne Mure tilbage, og Kirkens Indre var aldeles forstyrret. Midt under Sorgens Følelse være det naadige Forsyn takket, som afvendte videre Ulykke for Byen. Det samme Forsyn give fremdeles, at Kirkebygningen igen maa vorde et værdigt Guds-Hus; men at ogsaa den naadefulde Røst, som Herren der fremdeles skal lade høre ved sine Tjenere, maa antænde Troens Lys i Sjælene og Kærlighedens Flamme i Hjerterne!“

Den følgende Sommer, 1846, anskaffedes Kalk, Sten og Tømmer, efter at Brandskaden var takseret til 4000 Rigsdaler Courant at udbetales af Kirkernes almindelige Brandkasse gennem Branddirektøren i Haderslev. En Byggeplan blev bifaldet af det kgl. danske Kancelli, Licitation afholdt i Marts 1847, og Arbejdet begyndt den 19. April.

Et Forslag af Orgelbygger Ohrt fra Gram til det ramponerede Orgels Grundforbedring for 375 Rd. Courant blev ligeledes bifaldet af Præsten og Kirkeværgerne, Peter Davidsen og Knud Hansen Lassen, og anbefalet til Biskoppens Approbation.

Den 21. April viste det sig, at den stærke, til Dels med Kampesten opfyldte Underdel af Taarmuren ikke lod sig gennembryde, saaledes at de fem nederste Bjælker kunde efter Konditionen blive forsynet med Murankere, med mindre man vilde udsætte Muren for større Svækkelse, end Ankerne igen kunde raade Bod paa.

De til Kirkens Restavrering tilgrundliggende Tegninger og Overslag var leveret af Tømremester Hjort fra Ribe (Søn af afdøde Biskop Hjort) og for endnu bedre at kunne forestille sig, hvorledes Kirken vilde komme til at tage sig ud efter endt Istandsættelse, udførte Snedkermester og Tegnerlærer Knudsen i Ribe en Tegning af hele Kirken med Lys og Skygge i nøje Tilslutning til Hjorts Plan. Af denne Tegning fremgik det tydeligt, at Taarnet og Spiret vilde faa et lavere og ringere Udseende, end det havde før Branden. Vel tilbød den ved Licitationen antagne Byggeentreprenør Skaderiis at ville forhøje Spiret med $3\frac{1}{4}$ Alen uden yderligere Tillæg til hans Betaling, naar han matte lave Tømmerværket efter en noget andet Konstruktion end den af Hjort foreslaaede; men efter megen Skriven frem og tilbage mellem Kancelliet, Biskoppen og daværende Sognepræst Feilberg, som absolut vilde have Taarnet istandsat i et og alt som før, blev Resultatet alligevel, at Hjorts Plan i alt væsenligt blev fulgt.

Byggearbejdet paa Kirken fortsattes nu under Ledelse af Skaderiis og hans Medhjælper, Kristen Bertelsen, Vringelborg. Denne sidste var nemlig blevet antaget, da det viste sig, at Skaderiis havde Vanskelighed ved at forstaa Hjorts Tegninger. Prædikestolens, Alterstativets og Korets Restavration blev overladt til Snedkermester Knudsen i Ribe, og Malerarbejdet til Malermester Hansen sammesteds.

„Den 28. Juli“ — skriver Pastor Feilberg — „ankom Blytækker Jakob Hansen Filsøe for at begynde sit Arbejde. Da Spiret endnu ikke var rejst, gav han sig til at reparere Lavkirken. Den 30te Oktober blev Blytækkerarbejdet synet af Gjørtler Bernbom fra Ribe, som

dertil var valgt af Biskoppen. Arbejdet blev fundet antageligt. Dog bemærkedes, at Fløjstangen ikke stod ganske lodret paa „Mægleren“, og at Blyet i 9 Rader Tavler paa Sydsiden af Kirken var vel tynde i Støbningen. — „Det var mig meget ubehageligt at erfare“ — vedbliver Feilberg — „at Kirkeværgerne havde faaet Biskoppen til at indvillige i en Afkortning paa 3 Rigsdaler, fordi Fløjstangen har en ubetydelig Skævhed, og en anden lille Sum, fordi nogle Plader var for tynde. Et eneste Slag af Hammeren ved Fløjstangens Befæstelse kan vistnok indvirke paa dens Stilling, og vilde Kirkeværgerne have haft de tynde Plader omstøbt og ombyttede med tykkere, kunde det let være sket, da Blytækkeren tit nok tilbød at gøre dette og erklærede sig villig til at gøre, hvad Forandring der maatte blive forlangt.“ — — „Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke ved List efrerstræbe vor Næstes Arv eller Hus og under Skin af Ret bringe det til os, men hjælpe ham og staa ham bi, at han kan beholde det!“ — — „Den 31. Oktober paa 22. Søndag efter Trinitatis, samledes jeg første Gang efter flere Maaneders Forløb med min kære Menighed til Lovsang, Bøn og Prædiken i Kirken. Kirkearbejdet var ikke færdigt, Altertavlen var ikke opstillet, og Prædikestolen kun løseligt fastgjort. Dog var vi alle glade og følte med hverandre, hvor stor en Velgerning det er at have et Guds Hus. Vi takkede og bade Gud, at det gode Værk, som var begyndt, maatte vorde fuldført, at Guds Ord maatte blive prædikeret rent derinde, og Sakramenterne forvaltes efter Herrens Indstiftelse, at Menigheden maatte ledes til at kende sin Synd, prise Guds Barmhjertighed imod sig i Kristo og øve Barmhjertighed imod hinanden, at med Forsamlingen i Guds Hus Kærligheden maatte vorde

forøget, Hellighed, Kundskab og Skønsomhed, saa de kunde vælge, hvad bedst er, være rene og uden Anstød til Kristi Dag, fyldte med Retfærdigheds Frugter, som virkes ved Jesum Krist, Gud til Ære og Lov!“ —

Kirken i den nyere Tid.

De gamle i Vester Vedsted, som mindedes Kirken fra før Branden, var enige om, at den navnlig udvendig havde tabt meget i Anseelse og Skønhed. Vaabenhuset var brudt ned og Døren tilmuret, de gamle blyindfattede Vinduer ombyttedes med de nuværende form- og stilløse Trækarme. Spiret var blevet betydeligt lavere og mere afstumpet af Udseende. Indgangsdøren henlagdes til Taarnets Vestside, og Taarnrummet, som før var aabent ind til Skibet og i ét med dette, var nu adskilt herfra ved en Mur og Fløjdøre og indrettet til Vaabenhus.

Inde i Kirken var ogsaa sket adskillig Forandring. Stolestaderne og Skriftestolen i Koret var fjernet, og i Stedet for blev de nuværende sekssædede Korstole opsat i hver Side. Naar J. Helms omtaler disse Stole som meget sjældent forekommende i en Landsbykirke og mener, at dette hidrører fra Kirkens Forbindelse med Domkapitlet i Ribe, da er dette næppe rigtigt. De omtalte Stole eksisterede slet ikke i deres nuværende Skikkelse før Branden og havde da en helt anden Plads i Kirken. Naar undtages et Par af Endestykkerne og nogle Forsiringer, lavede Snedker Knudsen Stolene helt af ny og indpassede dem i Hvælvingens Sidebuer, hvor de endnu staar. Det udskaarne Vaaben i det ene Endestykke mente Professor Storck ikke at have tilhørt nogen dansk Adelsslægt.

Kirkens indvendige Udseende forandredes ogsaa

meget ved, at man havde lagt et fladt Brædeloft op under Skibets Egebjælker, hvorved disse skjultes. Orgelpulpituret blev ombygget og kun halvt saa stort som før, og alle de gamle Træbilleder og andre Prydelser fra Middelalderen blev lagt op paa Kirkeloftet, indtil de, som før fortalt, bortsolgtes fra Kirken.

Til Trods for al begaaet Vandalisme i Fortiden maa det dog indrømmes, at det i sig selv saa skønne Kirkerum ogsaa efter Istandsættelsen har bevaret sin Harmoni og sit ærværdige, andagtsvækkende Præg.

For at bøde lidt paa Billedfattigdommen og bryde Ensformigheden i de store, nøgne Vægflader, skænkede Pastor Bangs Enke, der siden sin Mands Afsked levede i Ribe, det store Maleri af Kristus paa Korset, udført af Maleren M. C. V. Rørbye, til Kirken.

Hovedformalet med hendes Gave var dog af en langt dybere Art. Pastor I. Bang var som de fleste af Datidens Præster Rationalist, og hans Forkyndelse gik kun ud paa at bibringe Tilhørerne moralske Grundsatninger og anden Levevisdom. I Ribe hørte hun en anden og bedre Forkyndelse, og stærkt paavirket heraf følte hun Tilskyndelse til i nogen Grad at forsøge at raade Bod paa, hvad hendes afdøde Mand havde forsømt over for sin Menighed. Billedet skulde ved sit tavse Sprog aflægge Vidnesbyrdet om Guds Søns fuldbragte Værk paa Korset, et Vidnesbyrd, som havde haft saa fattig og kraftløs en Klang i Pastor Bangs Mund. Hun valgte selv Pladsen, hvor Billedet skulde hænge — paa Nordvæggen lige over for Prædikestolen — som en Paamindelse til Præst og Menighed om aldrig at glemme Korset. Og for yderligere at fremhæve dette Formaal skænkede hun tillige den med Billedet samhørende Vægtavle med Ordet af Joh. Evg. 3, 36:

„Hvo som tror paa Sønnen, har et evigt Liv; men hvo som ikke tror Sønnen, skal ikke se Livet, men Guds Vrede bliver over ham.“

Maleriet blev ophængt i Aaret 1849, og kostede 500 Rigsdaler.

Gennem mange Aar har der blandt kirkesøgende Beboere i Sognet været Ønske fremme om at faa noget gjort til Kirkens Udsmykning, og Tid efter anden naaedes ogsaa noget i den Retning. Gulvet i Midtergangen var meget ujævnt og blev derfor omlagt med Fliser, der forhen havde ligget i Ribe Domkirke; de gamle Gulvfliser anvendtes saa i Vaabehuset i Stedet for Murstensgulvet. Ligeledes blev Stolene lavet om til mere bekvemme Sæder. Den egentlige Udsmykning tog dog først sin Begyndelse med Anskaffelsen af den smukke Gulvløber, som dækker hele Gulvet lige fra Vaabehuset og op til Alteret, og som bidrager saa meget til Kirkerummets Hygge. Den blev anskaffet ved frivillig Indsamling i Sognet. Tillige skal nævnes, at Fru Entreprenør Hoffmann, som boede her i V. Vedsted under Arbejdet paa Havdiget 1911 og 12, udførte og skænkede den nuværende smukke Alterdug til Kirken. Men først efter at daværende Formand for Menighedsraadet, Lærer P. Boesen (nu i Københoved) med megen Energi havde optaget Arbejdet for Kirkens videre Istandsættelse og Udsmykning, lykkedes det dels ved fortsat Indsamling paa forskellig Vis, dels ved Statsbidrag at tilvejebringe tilstrækkelige Midler til Sagens Virkeliggørelse.

I Sommeren 1914 paabegyndtes Arbejdet med en ret omfattende Reparation af Korvæggens Kalkpuds, som var meget brøstfældigt og ødelagt af Fugt. Derpaa blev Bræddebeklædningen under Loftsbjælkerne i

Skibet taget bort og lagt oven paa som nyt Loft; derved blev de gamle svære Egebjælker, der siden Kirkebranden havde været skjulte, atter synlige.

Efter Anvisning og Tegning af Kunst- og Dekorationsmaler Harald Munk fra Holbæk udførte Malermester Valdemar Hald, V. Vedsted, Maling og Dekorering af Loftet og Bjælkerne samt Maling af Kirkestolene og Orgelpulpiturets Balustrade. Det følgende Aar, 1916, udførte Harald Munk selv Dekoreringsarbejdet af Hvælvingernes Ribber, Triumfbuen med den store Rankeværksfrise og Prædikestolen. Ogsaa Alterstativet har han sammen med Maler Hald givet en meget tiltalende Oppudsning. Navnlig maa Prædikestolen med Lydhimmelen siges at være sande Pragtstykker med de smukke Farver og den rige Forgyldning, hvorved de mange Enkeltheder i Udskæringsarbejdet, der før var skjult under et grimt gult Farvelag, nu træder klart frem. Ogsaa de gode velvalgte Bibelsprog maa som noget nyt i høj Grad paaskønnes.

Udsmykningen af Koret kunde vel nok have været lidt mere omfattende — Dekorering af Hvælvingernes Vægbuer m. m. — men bortset herfra maa vor gamle Kirke nu siges at være en af Ribeegnens smukkeste Kirker.

Kirkegaarden.

Baade mod Syd og Nord er Kirken omgivet af Kirkegaarden, som er indhegnet med et Stendige. Mod Øst ligger Præstegaarden umiddelbart ved Kirkegaarden og danner Hegnet for denne Side. Nord for Præstegaarden findes 3 Stætter (murede Piller) med Indgangslaage og Ligport af Tremmeværk, mod Vest ligeledes 2 Stætter med selvlukkende Laager.

Af Kirkens gamle Regnskabsbog ses, at Ligporten

i gamle Dage har været overhvælvet og tækket med Tagsten. I Aaret 1727 blev Porten paa Grund af Brøstfældighed ombygget, og som Prøve paa, hvor god Tid man tog sig til dette Arbejde i hin Tid, skal Regnskab her anføres:

„Til Porten og Stietten for Kierke-Gaarden, som var saa brøstfældig, at mand ikke uden Fare kunde komme der igiennem, er kiøbt og forbrugt $25\frac{1}{2}$ Hundrede Muursten — 38 Mk. 4 Sk. — Trende Muur-Mestere, som nedbrød det gamle brøstfældige og igien opsatte en ny Port og Stiette for Kierke-Gaarden var i Arbeide udi 20 Dage — Arbejdsløn 30 Mark. For de trede Muur-Mesteres Kost i 20 Dage — 30 Mark. Vogn-Egte for Muurmestrene at hente og hjemføre — 1 Mk. 4 Sk. Tvende Kalk-Slaaer iligemaade udi 20 Dage til Kost og Løn for dem begge — 25 Mark. Endnu Een, som bragte Steen og Kalk til Muur-Mændene til Kost og Løn — 12 Mk. 8 Sk. Til Kalket er forbrugt 8 Læs Sand, som blef hendt hos Ouren (ved Stranden) — 1 Mk. 8 Sk. Udj Ribe kiøbt 120 nye Tagsten til at teke Porten og Stietten med, derfor betalt 4 Mk. 13 Sk. 2 Vogn-Egte for samme fra Ribe at hjemhendte — 9 Sk. Til 4 store Jern-Hager med Vinger, som er indlagt i Muren til at hænge Porten paa, item 2 mindre dito og en Klinke til en Loge for Stietten er, foruden det gammele Jern, bleven kiøbt og forbrugt Jern for 2 Mk. 8 Sk. Smed-Arbeide udi alt 1 Mk. 8 Sk. Endnu for Klinker og Søm til Kirke-Porten — 4 Sk. For Kierke-Værgerens daglig og idelig Tilsium ved Arbeids-Folkene, item Balger, Spande og Staabe, som blef brugt og forderuet saavel en Del Træ, som blef sønder skaaren med andet mere, som fik Skade, er indtet anført.“

Indtil sidst i Halvfjerdserne i forrige Aarhundrede

var der næsten ingen Træplantning paa Kirkegaarden. En enkelt Række forkrøblede Løvtræer, hvis Kroner ludedede mod Øst, var plantet bag ved det vestre Dige og gav kun sparsomt Læ mod den skarpe Vestenvind, der jog ind over Gravene. Derfor var der kun faa Gravsteder, som kunde holdes nogenlunde ordentlig i Stand. For at undgaa Sandflugt fik Grønsværet Lov til at brede sig, som det vilde, og hver Gang en ny Grav blev gravet, afskar man Græstørvæne i brede Strimler tværs over Graven og lagde dem til Side for atter omhyggelig at lægge dem til Rette over Gravtuen efter Jordefærden.

I Aarene 1878—80 blev Kirkegaarden udvidet saa meget mod Vest, at nogle Rækker Lætræer kunde plantes inden for Stendiget, der blev omsat, og de store Kampesten tilkløvedes.

Siden den Tid er der gjort en Del for at hygge og pynte om Gravene, ligesom adskillige Monumenter og Gravstene er rejst; men endnu kan Kirkegaarden dog langt fra siges at være velholdt.

Den søndre Kirkegaard har fra gammel Tid været inddelt i større eller mindre Skifter, som er tillagt hvert Sted i Sognet efter Ejendommenes Størrelse og Beboernes Antal. Paa den nordre Kirkegaard blev for et Hundrede Aar siden kun begravet Selvmordere og ilanddrevne Lig, og af den Grund var det meget foragtet for honnette Folk at blive stedt til Hvile her. De to Præster, Christian Høhne og Hans J. Bang, som døde i V. Vedsted, blev i saa Henseende „Foregangsmænd“, idet de efter gammel Fortælling skal have forlangt at blive begravet Nord for Kirken, et Ønske, de ogsaa fik opfyldt. Siden den Tid er der udlagt ikke saa helt faa Gravskifter — navnlig til nye Ejendomme og tilflyttede Folk — paa denne Del af Kirkegaarden.

Over den foran nævnte Pastor Hans J. Bang er rejst en stor Mindestøtte, der i mange Aar har været meget brøstfældig og mosbegroet, saa Indskriften er ulæselig. Ligstenen over Pastor Høhne, som i min Barndomstid laa lige Vest for Pastor Bangs Grav, er siden hen flyttet helt ned i Kirkegaardens sydøstlige Hjørne, hvor den tillige med en anden stor Ligsten over en Student, Peder Bjerrum fra S. Farup, er opstillet mod Stendiget. Af disse meget store Mindestene med smukt udhuggede bibelske Reliefbilleder og Ornamenter, og hvoraf den største Del stammer fra sidste Halvdel af det attende Aarhundrede, findes 12 paa Kirkegaarden. Indskrifterne er paa faa Undtagelser nær ikke mere til at læse; men Stenene ligger som Minde om Datidens fornemste og mest velhavende Bondeslægter i Sognet: Kloster, Bjerrum og Borrig (Lindbæk) i S. Farup, og Anders Lassen Nielsen (Okholm) og hans efterlevende Hustru, — som bedst er kendt under Navnet „Mett' Lasses“ — Jørgen Hansen o. fl. i Vester Vedsted.

Kirkens Indtægter og Udgifter i gamle Dage.

Kirke-Køer.

Paa en af de første Sider i Kirkens gamle Regnskabsbog er anført, at „Vester Vedsted haffuer 4 Kiercke-Køer“, og derpaa nævnes Navnene paa disses Foderværter. De ældste Navne er slettede og andre er tilføjede skiftevis ned gennem Tiderne. Indtægten af nævnte Køer synes dog at have været meget ringe, idet den efter de ældste Angivelser — antagelig fra 1. Halvdel af syttende Aarhundrede — kun var 5½ Skilling Lybsk aarlig. Afgiften, der benævnes „Koelei“, er betalt indtil Aaret 1787, da den udgaar af Regnskabet. —

Korntiende.

Korntienden var Kirkens vigtigste Indtægt. Denne leveredes in natura eller „i Kjærv fra Ageren“, som det ogsaa hedder, Rug og Byg, sædvanlig mellem 8 og 9 Tønder af hver Slags (1 Td. regnedes i gammel Tid til 10 Skp.) og 2—3 Td. Havre. I Aaret 1740 gjorde Sognemændene Akkord om at betale Tienden med Penge i 2 Aar — 24 Skilling af hver Otting ($\frac{1}{4}$ Gaard) i V. Vedsted og 28 Skilling i S. Farup, tilsammen 117 Mark 12 Skilling. Denne Ordning vedblev i nogle Aar indtil 1754, da V. Vedsted atter vendte tilbage til den gamle Form: Kornydelse in natura, og efter nogle Aars Forløb gjorde S. Farup det samme.

Grunden til Forandringen var uden Tvivl den, at Kirken som Følge af store og kostbare Reparationer efterhaanden var kommen i en ret trykkende Gæld. I Aaret 1751 var Indtægten saaledes kun 127 Mark $6\frac{1}{2}$ Skilling imod en Udgift af 628 Mark og $7\frac{1}{2}$ Skilling, og da Kornpriserne var ret gode, har Kirkeværgerne vel ment paa den Maade at kunne faa Tienden bedst udnyttet til Kirkens Fordel. Og dette viste sig at være rigtigt. En halv Snes Aar senere var Gælden afviklet, og en ny Akkord blev derpaa atter indgaaet med de S. Farup Bymænd, hvorom det hedder i Regnskabet for 1765:

„Det er accorderet Sogne-Mændene i Sønder Farstrup, som udgjør 24 Ottinger, at de herefter i Steden for Korn-Tienden in natura til Kirken svarer aarlig i Penge af hver Otting 1 Rd., hvilken Akkord er bestaaende i 6 Aar, og saaledes bliver denne Byes Korn-Tiende i samme Tid Kirken til Indtægt at beregne.“

Endelig i 1772 blev der oprettet en saakaldt Fæste-Akkord med samtlige Tiendeydere i Sognet, hvorved

Kornleveringen for Fremtiden helt ophørte. I Stedet for Korn indbetalt derefter aarlig til Kirkens Kasse 192 Mark 12 Skilling, hvilket Beløb ses at være betalt indtil 1833, da det forhøjedes med 4 Mark.

Længere frem i Tiden beregnedes Kirketienden efter Hartkorn, og først i 60erne beløb den samlede Tiende sig til rigelig 112 Rd. Men efterhaanden som Priserne paa Materialier steg, og Arbejdslønninger blev større, maatte Tiendeydelsen ogsaa forhøjes. Store Udgifter til Reparationer paa Kirken, Omsætning af Kirkegaardsdiget (sidst i 70erne) og Anskaffelse af Kakkelovn til Kirkens Opvarmning (1895) medførte, at man i en lang Aarrække nødsagedes til at opkræve dobbelt Kirketiende, der sammen med de gamle, faste Afgifter: Fæstepenge, Vederlag for Haandlangerarbejde og Afgift af Kirkens Jorder ialt udgjorde ca. 470 Kr. aarlig.

„Rentepending, som Vestervedsted Kiercke haffuer aarligen at opbære Rente aff hos:“ — her følger Navnene paa 4 Laanere. Kapitalen var oprindelig 215 Mark Lybsk, og den aarlige Rente 13 Mark 7 Skilling. Den største Del af Pengene maa dog inden saa lang Tid være tilbagebetalt, hvad der ogsaa er gjort Bemærkning om i Regnskabet. Kun 8 Mark henstod i henvend 150 Aar for en aarlig Rente af 8 Skilling indtil 1779, da Kapital og Rente efter Biskoppens Resolution sidste Gang blev indbetalt i Kirkens Kasse.

Jordskyld.

Jordskyld kaldes en lille Afgift paa 2 Mark 6 Skilling Lybsk, der vel oprindelig har været Lejeindtægt af de nærmest omkring Kirken liggende Tofter, samt nogle andre smaa Jordlodder, som fra gammel Tid har tilhørt denne. Fra først af er anført to Afgifts-

ydere, senere (1753) kun én, nemlig Fæstebonden Jan-
nik Sørensen, daværende Indehaver af den store Gaard
i V. Vedsted, der senere gennem flere Slægtled har
været i Slægten Davidsens Eje, og som nu kaldes Torn-
bækgaard.

Ved Salg eller Mageskifte er de nævnte Kirkejor-
der rimeligvis gaaet over paa flere Hænder. I nyere
Tid indtil Tiendeafløsningen 1914 er anført fire Afgifts-
ydere, hvoraf den ene fra Sønder Farup Mark. Den
samlede Afgift var da 4 Kr. 90 Øre.

Vederlag for Haandlangerarbejde.

Fra gammel Tid var det en Pligt for Sognets Hus-
mænd (Forbedelser og Inderster) at forrette Haandlan-
gerarbejde ved Reparationer paa Kirken. Arbejdet, som
udførtes paa Omgang, maa vel efterhaanden være følt
som en tung Byrde, man helst var fri for, og i Stedet
for Pligtarbejde gjordes da (i 60erne i forrige Aarh.)
Akkord om en aarlig Afløsningssum paa rigelig 8 Rd.

Udlejning af Stolestader.

Efter den i Aaret 1778 foretagne Udskiftning af
Stolestaderne blev der, som det fremgaar af omstaaende
Fortegnelse en hel Del Sæder tilovers, som blev udlejet
„til Kirkens Fordel“. Denne lille Indtægtspost er første
Gang anført i Regnskabet for 1779 med 6 Mark og
3 Skilling. Allerede 1788 er Beløbet gaaet ned til om-
trent det halve, og 1794 indbetalt det sidste Gang
med 2 Mark og 9 Skilling.

I 1803, da Orgelet kom til Kirken, indsattes der
Stolestader paa Pulpituret, og disse udlejedes for en aar-
lig Sum af 19 Mark 6 Skilling. Nævnte Indtægt op-
krævedes uforandret indtil 1823, hvorefter denne lige-

ledes udgaar af Regnskabet. Men først efter Kirkebranden blev alle Særrettigheder til Siddepladser i Kirken ophævet.

Kirkens Udgifter.

Fra gammel Tid deltes Udgifterne i ordinære og ekstraordinære. De ordinære Afgifter havde sædvanlig følgende Benævnelser: „Til Biskoppen — Catedraticum — Kirkeskriveren — Amanuensis — Herredsprovsten (senere Amtsprovsten) — Studenterpenge — Kirkens Brød og Vin — Messeklæderne at toe — Degnen: 5 Skæpper Byg (for Klokkeringningen) — Nok i Penge — — Fortæring.“

De nævnte faste Afgifter udgjorde gennem en lang Aarrække til henimod Midten af forrige Aarhundrede en samlet Sum af rigelig 80 Mark aarlig. De ekstraordinære Udgifter, hvortil henregnedes alle Udgifter vedrørende Kirkens Vedligeholdelse, Reparationer, Løn til Arbejdsfolk o. lign. løb jævnlig op til ret store Summer, og Følgen blev ofte, at Kirken, som før bemærket, gennem mange Aar maatte trækkes med en betydelig Gæld.

Kirketiendens Afløsning.

Siden 1. Januar 1914 er Kirketienden afløst i V. Vedsted Sogn.

Den samlede Afløsningssum udgør 18000 Kr. Derunder er indbefattet følgende Summer:

1. Til almindelig Vedligeholdelse	12000	Kr.
2. Større Rep. i Løbet af de første 10 Aar:		
a. Reparationer af Lofterne	850	„
b. Omstøbning af Klokken	500	„
c. Nye Vinduer	1000	„
d. Ydre Murværk	1650	„
3. Hovedreparation	2000	„

Vester Vedsted Sognekald.

I den ældste Tid har V. Vedsted rimeligvis haft sin bosiddende Sognepræst; men dette forandredes, da Kaldet i Aaret 1455 blev underlagt Domkapitlet i Ribe.¹ Denne Ordning traadte dog først i Kraft 4 Aar senere, da den daværende Sognepræst, Kanniken Peder Jensen, blev Provst i Jelling Syssel og derfor maatte opgive sit Sognekald.

Samme Aar (1459) stadfæstede Kapitlet den Overenskomst, som Peder Jepsen tidligere havde sluttet med en Mand i V. Vedsted ved Navn Las Andersøn, hvorefter denne i aarlig Afgift af Præstegaardens Jorder skulde give 10 Ørtug Korn. Bygningerne overlodes ham til Ejendom, imod at han holdt dem i god Stand, og vilde han senere sælge dem, forbeholdt Kapitlet sig Forkøbsret. Til en Herskabsbonde (Fæstebonde) eller nogen anden, „som den hellige Kirke og os maatte vorde imod i nogen Maade“, maatte de aldeles ikke sælges.

Efter at Annekteringen var traadt i Kraft, blev Embedet bestyret ved en Kapellan, en af Kannikerne ved Domkapitlet, som dette lønnede, medens Embedets øvrige Indtægter fordeltes ligeligt mellem de residerende Kanniker ved Domkirken. Biskoppen og Ærkedegnen (Provsten) forbeholdt sig dog selv deres Indtægter af Kaldet, hvilke skulde tilsvares dem ved Kapellanen. Ved Ribes sidste katolske Biskop, Iver Munks Tiltrædelse, maatte denne dog afstaa sine Indtægter af Kaldet, uagtet de ved Annekteringen var bleven Biskoppen forbeholdte.

Den første lutherske Skolemester (Rektor) i Ribe hed Jens Tullesen, som tillige var Sognepræst ved St.

¹ Kinch: Ribe Bys Historie I, S. 336, 345 fl.

Hans Kirke. Denne Kirke blev i Aaret 1537 nedlagt, og da han samtidig blev Medlem af Kapitlet, fik han i Stedet for Andel i dettes Fællesindtægter V. Vedsted Sognekald.¹ Efter ham fulgte Frands Klausen Berg, som 1546 forflyttedes til København som Sognepræst ved St. Nicolai Kirke, hvorfra han igen 2 Aar senere kom til Norge som Biskop i Oslo og Hammer Stifter.

Ved Frands Bergs Forflyttelse til København indvilligede Domkapitlet i, at Kaldet for Fremtiden blev tillagt Lektoratet (Læsemesteren) rimeligvis efter Biskop Hans Tavsens Indstilling. Det var nemlig ham, der indberettede Sagen til Kongen, som senere — den 22. Maj 1555 — gav sin Stadfæstelse derpaa.

Læsemesteren var en Slags Professor, ansat af Domkapitlet til paa Latin at holde theologiske Forelæsninger for „Kanniker, Skoledegne og forstandige Borgere“. Det var nemlig paa den Tid ikke saa nær alle vordende Præster, der kunde faa Universitetsuddannelse. Forelæsningerne blev afholdt i St. Barbaræ Kapel, en Udbygning paa Sydsiden af Domkirken, hvori der fandtes et Katheder og Siddepladser for Tilhørerne. Læsemesteren boede fra først af i Friboligen paa Østsiden af Skolegade nær ved Domkirken; men da Huset efterhaanden forfaldt, ydedes der ham senere 24 Rigsdaler til Husleje.

I Almindelighed gik eller kørte han ud til sit Anneksebede i V. Vedsted Lørdag Eftermiddag, hvor han tog Ophold i den bortforpagtede Præstegaard.

Læsemestrene eller Lektorerne var følgende:

1. Magister Jens Knudsen Holm, 1544²—55.
2. „ Hans Laugesen, 1555—60, Biskop til 1594.

¹ Kinch: Ribe Bys Historie II, S. 22, 35 fl.

² Overtog først Kaldet 1546.

3. Magister Laurids Ægidiussen, 1569—80.
4. Magister Peder Jensen Hegelund, 1580—88, Biskop 1595—1614.
5. Magister Niels Sørensen Glud, 1588—96.
6. Magister Iver Iversen Hemmet, 1596—1614, Biskop 1614—29.
7. Magister Hans Olufsen, 1614—23.
8. Magister Christen Nielsen Friis, 1623—53
9. Magister Rasmus Clausen Hammer, 1653—58.
10. Magister Kristen Lauridsen Aagaard, 1658—64.
11. Magister Gregorius Kristensen¹, kaldet 1664 den 19. Februar.
12. Magister Anders Kr. Bording², kaldet 1664 den 8. April.
13. Magister Joh. Frandsen Rosenberg, 1665—1687.
14. Magister Peder Nielsen Terpager, 1687—1738.

Vester Vedsted bliver et selvstændigt Sognekald.

Efter Dr. Peder Terpagers Død, 1738, blev Lektoratet nedlagt, og V. Vedsted Sognekald, der siden 1555 havde været underlagt dette Embede, blev nu selvstændigt med egen bosiddende Præst i Sognet.

1. Jens Høhne, 1738—73 (tillige Provst i Hvidding Herred 1752—68).
2. Christian Høhne, 1773—94 (død i V. Vedsted).
3. Hans Jørgen Bang, 1794—1804 (død i V. Vedsted 1806).
4. Jørgen Bang, 1804—38.
5. Nicolai Laurentius Feilberg, 1838—47.

¹ Opgav straks Kaldet (Grunden ukendt).

² Opgav ligeledes Kaldet samme Aar, fordi han „var uskikket til at prædike i V. Vedsted“. Digter og Udgiver af Bladet „Den danske Mercurius“.

6. Carl Wilhelm Hundrup, 1848—60.
7. Hans Jacob Sørensen, 1860—74.
8. Johan Peder Lund, 1874—88.
9. Otto Ludvig Emil Rosenstand, fra 1889.

Præstegaarden.

Den i det foregaaende omtalte Præstegaard laa ikke

Kirken og Præstegaarden set fra Nordøst.

samme Sted som den nuværende lige Øst for Kirkegaarden. Efter den Skæbne, som ramte den under den store Stormflod Natten mellem den 11. og 12. Oktober 1634, da „en stor Part var aldeles bortskult og hen­slagen med alle, en Part ogsaa overskult, kryst og for­dervet“, maa den antages at have ligget meget lavere, formodentlig i den nordre Toft nede ved Vejen, hvor der for nogle Aar siden skal være fundet Rester af Mur­syld i Jorden. Under nævnte Stormflod druknede der 9 Mennesker i V. Vedsted og 13 i Sønder Farup, og

det maa af det anførte formodes, at i alt Fald nogle af Præstegaardens Beboere har været mellem de omkomne. Folketraditionen har dog intet som helst bevaret herom eller om andet vedrørende denne forfærdelige Ulykkesnat.

Den daværende Sognepræst, Læsemesteren Magister Chresten Nielsen Friis, fandt det da heller ikke paa Grund af „Stedens Situation og Lavhed“ og efter de gjorte sørgelige Erfaringer for „raadsomt“ igen at bygge paa samme Sted, hvorfor han flyttede Gaarden hen „paa en anden og flux højere liggende Plads.“ I den Anledning bevilges der ham noget Egetømmer af „Lehnens hosliggende Skove“ samt noget Fyrretømmer til Præstegaardens Genopførelse.

Da Flytningen medførte betydeligt forøgede Udgifter, ansøgte Præsten 1636 om en Pengehjælp fra Provstiets Kirker eller en senere Godtgørelse af Efterfølgerne i Embedet (Indk. Breve til Danske Kancelli 12. Marts 1636). Kongen forlangte Biskoppens og Lensmandens Betænkning i Sagen (Jydske Tegn. 16. April 1636), men Udfaldet heraf er ubekendt.¹

Den nuværende Præstegaard er en af de ældste Bygninger i V. Vedsted, opført i Aaret 1738 af den første bosiddende Præst her i Sognet, Provst Jens Høhne. Den bestaar af tre straatækkede, sammenbyggede Længer med Stuehus mod Syd, Beboelsesrum, Tørverum, Vognport og Hestestald mod Vest, Stald, Tærskelo og Lade mod Nord.

Som det mest interessante ved den gamle Gaards Ydre skal nævnes Stuehusets nordre Mur med den under Vinduerne løbende Afsats, og den smukke rundbuede Bryggersdør, afsluttet for oven med fremsprin-

¹ M. H. Nielsen: Stormfloden 1634.

gende Gesims og Rundstav. Denne Bygningsstil synes at have været meget anvendt her i Midten af det attende Aarhundrede; nu er der kun nogle faa gamle Huse af den Slags tilbage.

Indvendig er den gamle Præstegaard i Tidens Løb undergaaet betydelige Forandringer. Oprindelig var der her som i de fleste gamle Huse meget lavt til Loftet, og det er tydeligt, at Bjælker og Loft senere hen i Tiden er hævet ikke saa lidt. Hovedindgangsdøren, der findes i Hjørnet mellem Stuehuset og den vestre Længe, førte forhen ind til en ét Fags Forstue eller Gang, som gik midt igennem Huset med en Dør mod Syd ud til Haven. Vest for Forstuen var den 4 Fag store Havestue eller Storstue. Her var det, at Præsten Jens Høhne, efter hvad der er fortalt, samledes med sine Sognefolk til Opbyggelse eller, som det kaldtes, til „Stûnd“ Søndag Eftermiddag, og i disse Forsamlinger skal Biskop Hans Adolf Brorson jævnlig have deltaget. Pastor Høhne var en varmhjertet og nidkær Præst, dybt greben af den pietistiske Livsbevægelse, som vel da var paa sit højeste her i Landet. Om der ved hans Arbejde er sket aandelig Vækkelse af nogen Betydning her i Sognet, kan dog ikke efterspores.

Her skal anføres et Citat af Biskop Brorsons Visitatsprotokol 1743—44:

„Den 30. December 1743 holdt jeg Visitats i Wester Wedsted Menighed. Sognepræsten Jens Høhne forestillede meget opbyggelig af samme Dags Evangelio de Troendes Fremvækst i Naaden. Ungdommen; som hand troelig har informeret, svarede meget færdig.“

Mod Syd og Øst er Præstegaarden omgiven af en temmelig stor og meget smuk Have, indhegnet med høje Diger, bag hvilke brede, kuplede Trækroner ra-

ger op og giver Læ og Skygge. I min Barndom i 70erne var det saa at sige den eneste rigtige Have i hele Byen. Ved de fleste Huse og Gaarde fandtes kun en „Kalgaard“ — en med Diger hegnet firkantet Plads uden for Vinduerne til nødtørftige Køkkenurter, Ribs- og Stikkelsbærbuske og, naar det kom højt, et Par Æble- og Pæretræer. Det var derfor ikke saa underligt, at Præstens Have havde en stærk Tillokkelse for os Børn, som boede i dens Nærhed. I Sommertiden, naar Træer og Blomster stod i deres fejreste Pragt, anede vi bag de skærmende Diger en Skønhedsverden, vi maatte have Del i. Naar vi saa var overtydet om, at hverken Præsten eller „Madammen“ var i Nærheden, kravlede vi op ad Diget og kiggede ind til Herligheden: velplejede Græsplæner, farverige og duftende Blomsterbede, og om Søndagen havde Guttorm og Vilhelm — Præstens Sønner — hver sit Dannebrogflag hejst mellem Træernes og Prydbuskenes grønne Løv. Og fik vi saa af de venlige Præstefolk en Gang imellem Lov at komme ind og løbe omkring i de dunkle, skyggefulde Gange, ja da var vi saa lykkelige og glade, som kun Børn kan være.

I Pastor Feilbergs Tid (1839) blev Haven udvidet mod Øst med hele det mellem Præstegaarden og Byvejen værende Stykke Jord, der hidtil havde henligget som Blegeplads.

Nord for Præstegaarden i den lave Kirketoft findes nu en smuk Køkken- og Frugthave, anlagt af den nuværende Sognepræst, O. Rosenstand.

Længere nede i samme Toft Nord for Kirkegaarden findes Byens eneste Dam. Den er vel fra gammel Tid bestemt til at være Kirkens og Præstegaardens Branddam, og havde den ikke været, var Kirken uden Tvivl helt gaaet til Grunde under Branden i 1845.

Nu er den for det meste udtørret om Sommeren, fordi den ikke mere bliver oprenset. Afdøde Dr. H. F. Feilberg, som tilbragte sin Barndom her i V. Vedsted Præstegaard, havde, efter hvad min Fader, som var hans Legekammerat, har fortalt, en hel „Flaade“ liggende i Dammen; og om Vinteren, naar den var tillagt med Is, tumlede den yngste Ungdom sig her paa Skøjterne af Hjertens Lyst.

Jeg minder om, at der i dansk Literatur findes to smukke Skildringer fra V. Vedsted Kirke og Præstegaard. Først af H. F. Feilberg i hans Bog „Jul“. Det er Barndomsindtryk og Julesagn, som denne Sognets udmærkede Søn her har gjort levende — ligesom der i hans berømte Bog „Dansk Bondeliv“ findes mangt og meget fra V. Vedsted Sogn. Se endvidere Digteren Valdemar Rørdams Skizze „Et dansk Hjem“ i hans Bog „Fra Grænseøerne i Sydvest“ (1913).

Præstetiende.

Tienderegulativet for Hvidding Herred af 23. December 1785, fornyet ved kongelig Resolution af 29. December 1843, fastsætter for evig Korntienden af de 77 Ottinger i V. Vedsted Sogn. Af Yderbjerrum, Benedstoft, Forbedelser og andre Jorder udenfor Ottingslaget anslaaes Tienden efter privat Akkord til 10 Tønder Byg.

Korntienden beløber sig til:

- a. Rug: 41 Td. 4 Skp. Byg: 47 Td 4 Skp. Havre: 14 Td. 5 Skp. 1 Fdk; andre Sædarter, reducerede til Byg: 13 Td., som, naar en Td. Rug regnes lig $1\frac{1}{2}$ Td. Byg, og $1\frac{1}{2}$ Td. Havre lig 1 Td. Byg, bliver hele Korntienden 132 Td. 4 Skp. $\frac{2}{3}$ Fdk. Byg.

Smaaredsel:

- b. 1. Et Brød af hver Fjerdedelsgaard (Otting) ved hvert Aars Udgang — 77 Børbrød.
2. Smørbør: 1 Mark Smør¹ af hver Ko undtagen de sene Køer og Kvier, af hvilke ydes 1 Mark — 3 Mark udgør 2 Pund. — Tilsammen 8 Fjerdinger Smør.
3. Ost: En Ost af hver Otting eller 4 Skilling, samt et Maal Middagsmælk i Vester Vedsted; men i Sønder Fardrup 5 Sk. samt Middagsmælk.
4. I Paaske-Rente nyder Præsten 10 Æg af hver Otting i hele Sognet — 38¹/₂ Snes.

Kvægtiende:

- c. Kun af Lam, hvoraf Præsten tager hver 15de efter St. Hans-Dags Tider — ca. 25 Lam.

Højtidsoffer:

- d. 3 Skilling pro persona, samt Accidensoffer m. v.

Smaaredselydelsen har siden 70'erne været betalt med Penge. Fra 1. Januar 1914 er hele Præstetienden afløst med en samlet Afløsningssum af 37,801 Kroner.

¹ Af disse 2 Mark Smør fik 2den Lekties Hører i Ribe som Degn i V. Vedsted den halve Mark af hver Ko eller 3 Rd. 1 Mk. aarlig.

Fra 1514 udførtes Degnetjenesten ved Kirkerne i Ribes nærmeste Omegn af de saakaldte Løbedegne, ældre, fattige Disciple ved Latinskolen, som paa den Maade tjente lidt til deres Underhold. En Gangsti, som fra V. Vedsted fører tværs over Sønder Farup og Øster Vedsted Mark til Ribe, stammer fra Løbedegnene og hedder endnu „Degnestien“. Senere er Tjenesten saa gaaet over til 2den Lektiehøreren, og Degnerenten af V. Vedsted Sogn var 3 Td. Byg, ¹/₄ Td. Smør, 30 Fjerdedele Gæs, 30 Brød, hermed 1 sl. Daler i Penge; for at tænde Lys 4 Mk.; Offerpenge af Brudfolk 1 Mk. à 24 Sk.

Kinch: Ribe Bys Historie II, S. 732.

Præstegaardens Jorder.

Præstegaarden var i gamle Dage en af Vester Vedsted Bys største Gaarde. Den hørte under Haderslevhus og bestod af 2 Ottinger i Vester Vedsted og en Otting og 1 Forbedelse i Sønder Farup med et Jordtilliggende af over 100 Td. Land.

I Sønder Farup laa der 4 Fæstehuse i Række langs den nordre Byvej, som endnu kaldes Præstegade. I Pastor Feilbergs Tid (1838—47) svaredes af de 4 Fæstere følgende aarlige Afgift:

Jørgen Andersen (nuv. Ejer: Niels R. Nielsen) 1 Mk 8 Sk.

Niels Rasmussen (nuv. Ejer:

Tage Nielsen) 3 Skp. Byg og 6 " " "

Peder Simonsen (nuv. Ejer:

Egede Nielsen) 3 " " " 6 " " "

Nis Lauridsen (nuv. Ejer: J.

Klinge) 4 " " " 9 " 12 "

I Vester Vedsted var ligeledes et Fæstehus i den søndre Toft (nuv. Ejer: Thomsen Lausten), hvoraf der svaredes 3 Mk. 8 Sk. aarlig. Fæsteforholdet er senere ophævet og Ejendommene frikøbt.

Naar undtages en Englod i S. Farup Overenge, som, inden Havdiget byggedes, var 12 Demat foruden Forlandet ned mod Havet (Ovren), er samtlige Jorder til S. Farup-Ottingen tillige med en Del i Vester Vedsted i Tidens Løb bortsolgt.

I Pastor Lunds Tid (1878) solgtes saaledes Jord fra Præstegaarden for ca. 11,000 Kroner. Nu er der kun tilbage ca. 45 Td. Land med rigelig 5 Td. Hartkorn.